

ENDERUNLU MEHMET ÂKİF'İN MİR'ÂT-I Şİ'R ADLI TEZKİRESİNİN MUHTASAR BİR NÜSHASI

*Seda UYSAL BOZASLAN**

ÖZET

Tezkirelerin, Osmanlı'daki bazı meslek gruplarında yer almış ve devletin önemli kademelerinde görev yapmış kişilerin tanıtılması ve kronolojiye dayalı tarih anlayışının araştırmalara dâhil edilmesi bakımından önemi yadsınamaz. Tezkireler, genellikle farklı meslek gruplarındaki şairleri ya da hattatları bir araya getiren eserlerdir. Fakat bunun yanında belli bir zümre ya da meslek grubunu içine alan tezkireler de vardır. Çalışmamızın konusu da bu tür istisna tezkirelerden olan Enderunlu Mehmet Âkif'in Mir'ât-i Şi'r'idir.

XVIII. yüzyılda kaleme alınan Mir'ât-i Şi'r adlı eser yukarıda da belirtildiği üzere belli bir zümreye ait şairlere yer vererek içerik bakımından klasik tezkirelerden ayrılmaktadır. Enderunlu şairlerin biyografileri ile şiirlerinin yer aldığı bu tezkire ağır bir dile sahiptir ve içerisinde uzun, lüzumsuz tamlamalar mevcuttur. Bu eserin lüzumsuz ifadeleri azaltılarak kısaltılmış bir nüshası Milli Kütüphane'de mevcut olup çalışmamızın özünü de bu nüsha oluşturmaktadır. Kısaltılmış bu nüshanın başında eserin sadece mukaddime ve hâtıme kısımlarının tamamının alındığı ve lüzumsuz görülen yerlerde bazı eksiltmeler yapıldığı söylenmiştir. Bu çalışmada öncelikle Enderunlu Mehmet Âkif hakkında bilgi verilip tezkirenin kaç bölüm olduğu ve bu bölümlerde hangi şairlere yer verildiğine değinilmiştir. Sonrasında da Mir'ât-i Şi'r'in nüshalarından bahsedilerek bu nüshaların nerede bulunduğu dair kısaca bilgi verilip araştırmacılar tarafından kolayca incelenebileceğini düşündüğümüz kısaltılmış nüshanın transkripsiyonlu hali sunulmuştur. Çalışma bu eserin değerlendirilmesini içeren sonuç bölümüyle bitmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mir'ât-i Şi'r, Enderunlu Mehmed Akif, tezkire, Enderunlu şairler.

A SHORTENED COPY OF MİR'AT-I Şİ'R WRITTEN BY ENDERUNLU MEHMET AKİF

ABSTRACT

Tezkires are important with regards to the people, who had been in some professional groups and worked in the important levels of Ottoman government. And Tezkires are also significant about inclusion of chronological history. They are works which gather poets or calligraphers who are from different professional group. Besides, there

* Arş. Gör., Karadeniz Teknik Ü. Edebiyat Fak. Türk Dili ve Ed. Böl. El-mek: seda__uysal@hotmail.com

are also Tezkires including definite class or professional group. The subject of our work is an exceptional tezkire: Enderunlu Mehmet Akif's Mir'at-i Şi'r.

Mir'at-i Şi'r written in XVIII century is differ from standart Tezkires. Because it includes a definite group of writers. Language of this Tezkire in which biographies and poems of Enderun's writers placed is hard and there are also long and unnecessary noun phrases. A shortened copy of this work, by being reduced its unnecessary expressions, is in National Library of Turkey and also this copy has formed the main part of our study. In the beginning of this shortened copy, it is said that whole introduction and epilogue of original work are only taken and some parts are reduced if necessary. In this study, primarily it had been given information about Enderunlu Mehmet Akif, Mir'at-i Şi'r's chapters and poets in this work. After that, it is mentioned about Mir'at-i Şi'r's copies and giving information about where this copies are. And shortened copy with transcription of this work, which we thought it is examined easily by researchers, was presented. Our work is finished with a conclusion part which includes an evaluation.

Key Words: Mir'at-i Şi'r, Enderunlu Mehmet Akif, The Tezkire, Enderun's writers.

Sözcük anlamı “yad etmeye vesile olan kağıt, pusula, varaka” olan ve “zikr” kökünden türetilen “tezkire”, edebiyatta “bazı meslek sahibi kimseler için yazılan biyografi” anlamıyla yer almaktadır.¹ Tezkirelerde bahsi geçen kişinin hayat hikâyesi, nereli olduğu, hangi dönemde yaşadığı, hangi eğitim ve görev süreçlerinden geçtiği, başından geçen önemli olaylar, önemli eserleri ve ölüm tarihi gibi öne çıkan noktalar belirtilerek varsa şairlerinden örnekler verilir.²

Tezkirelerin, Osmanlı'da bazı meslek gruplarında yer almış ve devletin önemli kademelerinde görev yapmış kişilerin tanıtılmasında ve kronolojiye dayalı tarih anlayışının araştırmalarda yer almasında katkısı yadsınamaz. Tezkireler genellikle farklı meslek gruplarındaki şairleri ya da hattatları bir araya getirerek “tezkiretü’ş-şu’ara” ya da “tezkiretü’l-hattatin” adıyla bir türün alt dalını meydana getirmişlerdir. Fakat farklı meslek gruplarındaki şairleri bir araya getiren bu tür şuarı tezkireleri çoğunluğu oluştursa bile belli bir zümre ya da meslek grubunu içine alan tezkireler de yazılmıştır. Bunlardan biri de Enderun'da eğitim görmüş şairlerin biyografilerinin yer aldığı Enderunlu Mehmet Âkif'in Mir'at-i Şi'r adlı tezkiresidir.

XVIII. yüzyılda kaleme alınan bu eserin tespit edebildiğimiz 5 nüshası bulunmaktadır. Bunlardan biri Son Asır Türk Şairleri'nde Mahmut Kemal İnal'ın belirttiği üzere kendi kişisel kütüphanesinde yer almakta olup bu nüsha hakkında bilgi bulunmamaktadır. Diğer nüshalar ise yazmalar kataloğunda verilen bilgilere göre şöyle tanıtılabilir:

1. Millet Kütüphanesi nüshası: Ali Emirî Kitaplığı'nda 773 arşiv numarasına kayıtlıdır. 15 satır olarak 119 varaktan oluşmaktadır. Yazı türü rikadır ve Venedik kağıda yazılmıştır.

¹ Şemseddin Sami, **Kâmûs-ı Türkî**, 13. Baskı İstanbul: Çağrı Yayınları, 2004, s. 391; Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, 24. Baskı, Aydın Kitabevi, Ankara, 2007, s. 1107.

²Ayrıntılı bilgi için bkz. Harun Tolasa, “Tezkire”, **Türk Ansiklopedisi**, Cilt XXXI, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., Ankara, 1982, s. 161-163; Abdülkadir Karahan, “Tezkire”, **İslâm Ansiklopedisi İslam Alemi Tarih, Coğrafya, Etnoğrafya ve Bibliyografya Lugati**, 12/1. Cilt, Anadolu Üniv. Güzel Sanatlar Fakültesi, Eskişehir, 1997, s. 226.

2. Topkapı Sarayı Nüshası: Türkçe Yazmaları'nda bulunan bu nüshanın arşiv numarası E.H. 1522'dir. Müstensih Osman Vasif olup 59 varaktan oluşmaktadır. Satır sayısı 15, yazı türü nesihdir.

3. İstanbul Üniversitesi Nüshası: T.2538 numaraya kayıtlıdır. 15 satır halinde nesih yazı türüyle yazılmış olup 69 varaktır.

4. Milli Kütüphane Nüshası: 06 Hk 1237 arşiv numarasına kayıtlı bu nüshanın müstensih Reşad'dır. İstinsah Tarihi H. 1317(M. 1898)'dir. Eserin geneli 18 satırdan oluşmaktadır. Fakat bazı sayfalarda satır sayısının 15'e kadar düştüğü görülmektedir. Rikayla yazılmış olan eser 31 yapraktır. Bu nüsha diğer nüshalar arasında en kısa ve en sade nüshadır.

Hakkında etraflıca bilgi bulunmayan Enderunlu Mehmet Âkif,³ çavuşbaşılık, Mekke-i Mükerreme vezirliği, Mısır ve Bosna kaptan-ı deryalığı yapan Koca Bekir Paşa'nın torunudur. Fakat Koca Bekir Paşa'nın Âkif'in büyük dedesi olup asıl dedesinin hassa miri Muhammed Bey olduğu belirtilmiştir. İlk eğitimini dedesinden alan Âkif, 1193 yılında Kılar-ı Hassa'ya girmiş ve Mir'ât-i Şi'r'i yazarken de bu görevi sürdürmüştür. Eserin ön sözünde belirtildiği üzere yazılış tarihi H.1211'dir ve zaten Mir'ât-i Şi'r tamlaması da ebced hesabıyla bu tarihi vermektedir. Enderunlu Âkif yine ön sözde, şairlik yeteneği olmadığı için farklı bir tezkire yazarak adının yadigâr kalmasını amaçladığını ve bu nedenle bu tezkireyi kaleme aldığını şu şekilde anlatmaktadır: *"Enderün-ı feyz-meşhün-ı hümâyünda kilâr-ı haşşa gulâmânı silkine 1193 târîhinde münselik ve ol gülistân-ı behcet-nişânda-mertebe şî'r ü inşâya ne deñlü verziş olundu ise dest-mâye-i 'irfânından tehî-dest ü bî-mâye kaldığım tab'ıma fütür u kesel-âverî-i dil-i pür-kuşûr olmuş iken bârî şikeste vü beste vü âzürde vü dil-ğaste mu'âsır olduğum sihr-azmâyân Enderünü bir tezkire tertibiyle tanzîme ibtidâr ve bu vesile ile bir eser-i nâdide tarizim yâd-gâr çalır niyyetiyle tahrîr ü terkîme ictisâr kılındı."*⁴

Enderunlu Mehmet Âkif eserin ön sözünde şairliğiyle ilgili tevazu göstererek yeteneği olmadığını söylese de verdiği şiir örnekleri bunun aksini kanıtlar niteliktedir. Mir'ât-i Şi'r, Enderunlu Mehmet Âkif'le birlikte Enderun'da yetişmiş 23 şairin biyografilerinin aktarıldığı bir şairler tezkiresidir. Bir zümreye ait şair biyografilerinin yer alması Mir'ât-i Şi'r'i diğer şuara tezkirelerinden ayırarak özgün kılar. Âkif, Enderun'da birlikte eğitim aldığı ve çağdaşı olan şairlere tezkiresinde yer verdiğini aşağıdaki ifadelerle aktarmıştır: *"Mir'atü's-şî'r" tesmiyesiyle şöhrat-nümâ kılınup ü mücerred enderün-ı hümâyünda perveriş-yâfte olup mu'âsır olduğum şu'arâ vü bülegâ vü nükte-sencân-ı fuşahâyı harem-i hümâyünda "hâne-i hâşşa" vü "hazine-i hümâyün" u "kilâr" ü "seferli" hulâşa kangı oğada neşv ü nemâ buldı ise ol tertîb ile küstâ-hâne tahrîr ü terkîme bi-'avni'llâhi'l-melikü'l-'allâm 'atf-ı kemiyet-i kilâ-i şikeste kılınmışdur."*⁵

Mir'ât-i Şi'r'de XVII. yüzyıl sonrasında Enderun'da bulunan bölümler dâhilinde şairlerin biyografileri ve şiirlerinden örnekler verilmiştir. Tezkire 6 bölümden oluşmuş olup bunlar sırasıyla mukaddime, Hane-i Hassa, Hazine-i Hümayun, Kiler-i Hassa ve Hane-i Seferli şairleri ve hatimedir. Eserde yer alan Hane-i Hassa şairleri Ârif, Yâver, Nazîf, Nâşid ve Râik; Hazine-i Hümayun şairleri Şâkir, İbâdî, Nedîm, Ferîd, Nısfet, Fâzıl, Es'ad ve Reşîd; Kilar-ı Hassa şairleri Hâmid, Fennî, Vâsîf, Feyzî, Ârif-i Diger, Râ'if ve Hâmid-i Diger; Hane-i Seferli şairleri Râsih ve Kâmil'dir.

³ Çalışmada Enderunlu Mehmet Akif'in hayatı hakkındaki bilgiler Mir'at-i Şi'r'de kendisi hakkındaki bölümden ve aşağıdaki 2 eserden derlenmiştir.

İbnülemin Mahmud Kemal İnal, **Son Asır Türk Şairleri**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, I. Cilt, 1969.

Mehmet Kılıç, **Enderunlu Mehmet Akif Mir'at-i Şi'r**, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana, 2001.

⁴ Enderunlu Mehmet Akif, **Mir'at-i Şi'r**, Milli Kütüphane Nüshası, s. 2b.

⁵ Enderunlu Mehmet Akif, a.g.n., s. 5a.

Turkish Studies

Eserin dili ağır ve ağıdaldır. Mir'ât-i Şi'r'de şairlere dair herhangi bir bilgi verileceği zaman uzun tamlamalı ve lüzumsuz ifadelerle yer verilmiştir. Örneğin Yaver'in anlatıldığı kısımda dönem padişahı Sultan Mustafa'ya yönelik uzun bir tanımlama yapılmıştır. “*Şehr-yâr-ı mağfûr, hüsrev-i felâtûn-şu'ûr, vâlid-i mâcid-i keşirü'l-meḥâmid şehen-şâh-ı Sikender-zuhûr, cilbâb-ı behişt Sultân Muştafâ ḥân-ı sûtûde-sirişt ḥâzretlerinüñ*”⁶ Bu uzun tanımlar eseri özünden uzaklaştırıp konuyu anlaşılabilir kılmaktadır.

Çalışmamızın esasını Mir'ât-i Şi'r'in kısaltılarak yazılmış nüshası oluşturmaktadır. Bu nüsha Milli Kütüphane'de olup müstensihî Reşad'dır. Reşad nüshanın ön sözünde, istinsah ederken eserin mukaddime ve hatimesini tamamıyla aldığını, bunların dışındaki bölümlerde lüzumsuz gördüğü bazı ifadeleri kısalttığını belirtmiştir.⁷ Nüsha diğer nüshalara oranla daha kolay ve anlaşılır bir dille yazılmıştır. Müstensih hatası olarak hazine-i hümayun şairleri belirtilmemiştir. Fakat diğer nüshalarla karşılaştırıldığında bu şairlerin hangileri olduğu tespit edilebilmiştir. Yukarıda Yaver bahsinde dönem padişahı anlatılırken çok uzun bir tanımlama yapıldığını belirtmiştik. Bu tanımlama kısaltılmış Mir'ât-i Şi'r'de “*Şehr-yâr-ı mağfûr, vâlid-i mâcid-i şehen-şâh-ı Sikender-zuhûr, merḥûm u mağfûrun leh Sultân Muştafâ Ḥân ḥâzretlerine*” şeklinde yer almakta ve diğer nüshaya göre çok kısa olmasa bile tezkireyi anlaşılır kılıp araştırmacının işini kolaylaştırmaktadır. Diğer bir örnek olarak da İstanbul Üniversitesi nüshasında, Şakir'in yaşadığı şehir İstanbul “*...maḡarr-ı ḥilâfet-gâh-ı saltanat-ı seniyye-i şehri-i dil-ârâ-yı koştanîniyye-i maḡmiyye...*”⁸ biçiminde uzun uzun tasvir edilirken Milli Kütüphane nüshasında kısaca “*...şehr-i dil-ârâ-yı koştanîniyye...*”⁹ dir. Eserin nüshaları arasındaki bu ve bunun gibi farklar göz önünde bulundurularak kısaltılmış metnin daha kolay anlaşılır ve kullanılabilir olduğunu düşünmekteyiz. Bu nedenle bu çalışmada dilinin ağırlığı ve gereksiz ifadelerin fazlalığı sebebiyle okunup anlaşılması zor olan Mir'ât-i Şi'r'in kısaltılmış nüshasının yayınlanmasıyla araştırmacılar tarafından daha kolay incelenmesi hedeflenmiştir. Mir'ât-i Şi'r'in söz konusu kısaltılmış nüshasının transkripsiyonlu metni aşağıdadır.¹⁰

[1a] Mir'ât-i Şi'r(1)

Eşer-i Mir 'Akif Enderünî(2)

Şâhib-i eşerüñ bulunduğu asırda Enderün-ı Hümâyün'da mevcûd(3) veyâ oradan muḡarrec şu'arânuñ terceme-i hâl ve eş'âr-ı munteḡabasını(3) ḥâvî Tezkîre-i Şu'arâ'dur. Ancak merḥûm-ı mûmâ ileyh(4) ibrâz-ı hüner ḡarâziyla –Ḥasan Çelebi ve Sâlim Tezkîreleriniñ(5) tarz-ı inşâlarına mânend- bir üslûb-ı ifâde ihtiyâr ile(6) bunuñ icâbından olarak maksad ḡâricinde bir takım(7) ibârât-ı zâ'ide ve ta'birât-ı rekike-i bi-fâ'ide ve istiârât(8) ve kinâyât-ı bâride ile imlâ-yı sûtûn eylediginden faḡat¹¹(9) muḡaddimesiyle ḡâtimesinden ma'âdâsını ya'ni terceme-i ḡâle aslen ta'alluḡı olmayup ḡaḡviyyât kabilinden olan cihetlerini ḡin-i istinsâḡda mümkün(10) olduḡı kadar ihtîşâr eyledüm. (11)

Reşad

17 Teşrîn-i Sâni 1318 Pazar

[1b]Bismillâhi'r-raḡmani'r-raḡîm.(1) Sipâs-ı bi-ḡiyâs ol nâzım-ı dîvân-ı hestî mü'essis-i beyt-i kühen-tâḡ-ı(2) firâz u pestî cenâbınuñ der-gâḡına isâl olunur ki nev'-i benî Âdem'i(3) şeref-i nuḡḡ ile mümtâz u mânend-i mıḡra'-ı berceste miyân-ı suḡûr-ı 'acâyib(4)-meḡtûr maḡlûḡâtdan serbülend ü ser-efrâz eyledi. (5) li-münşi'ihî (6)

Suḡan metn-i metin-i şerḡ-i aḡvâl-i dū-gitîdür (7)

⁶ Enderunlu Mehmet Akif, İstanbul Üniversitesi Nüshası, s. 12a.

⁷ Milli Kütüphane Nüshası, s. 1a.

⁸ İstanbul Üniversitesi Nüshası, s. 28a.

⁹ Milli Kütüphane Nüshası, s. 15b.

¹⁰ Metindeki Arapça-Farsça ibareler aynen olduğu gibi bırakılmış okunamayan yerlere ise “.....” koyulmuştur.

¹¹ Bu kelime metinde yer almakla birlikte cümleyi anlam yönünden bozmaktadır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/3, Summer, 2012

Zebān terkīb-i bend-i mecma' -ı eczā-yı' ālemdür (8)

Lisān-ı nātıkā nazm-ı belāgat-senc-i rūḥ-efzā (9)

Şeref-sāz-ı vücūd-ı nüṣṣa-i kübrā-yı ādemdür (10)

ve dürr-i menşūr-ı şalāvāt u şeb-çerāğ-ı 'ālem-fürüz-ı taḥiyyāt ol ser-levḥa-i (11) dībāce-i risālet ve şāh-beyt-i kaşīde-i nübüvvet tūtī-i şeker-şiken-i (12) belāgat şalla'llahü 'aleyhi ve sellem ḥazretlerinüñ āsitān-ı felek-dest-gāhına (13) nişār iderüz ki menbā' -ı ser-şār-ı vaḥy-i ilāhī vü yenbū' -ı mā'ü'l-ḥayāt-ı intāğ-ı (14) zü'l-celāl olan lisān-ı bedī'ü'l-beyān ve zebān-ı mu'ciz-lisānlarından tereşşuḥ iden(15) [2a] āb-ı zülāl-i eḥādiş-i şerīfesiyle ilā āḥirü'l-eyyām eczā-yı müşevveş (1) terkīb-i ālem nizām-pezīr-i intizām olmuştur. (2)

Ba' dezā zamīr-i ḥāver nazīr-i erbāb-ı 'irfāna pūşīde degüldür ki (3) şī'r ü inşā vü ma'ārif ü edebiyāt-ı belāgat-pīrā bir mā rifet-i 'ālem-bahā (4) olup kesb ile taḥşīli mümteni'ü'l-ḥuşūl maḥz-ı mevhibe-i 'ināyet-i (5) Cenāb-ı Bārī olmağın tecelli-i zü'l-celāli her kim ki zebān-ı sihr-beyāna terennüm-sāz (6) kafes-i tenden bülbül-i şeker-efşān nātıkasın ḥoş-āvāz eyler ise (7) ol zāt sa'ādet-i āyāt tūtī-i şeker-ḥāy-ı belāgat ve tezerv-i (8) şīrīn-beyān-ı feşāḥat olur Ve illā **beyt** (9)

Vallahi bu 'aşk ehline taklīd ile olmaz

Ey bü'l-hevesān itmeyin izḥār-ı muḥabbet (9)

medlülince verziş-i bīhūde ile şā'ir ve inşā-yı ebyātda māhir olamayup (10) sa'y u gūşişi ser-cümle hebā olur. (11) Bu muḥaddimedden murād-ı fu'ād-ı sitem-mu'tād ve merām-ı nihād-zamīr-i ḥarāb-ābād-ı (12) muḥarrir-i ḥaḳīr (13)

Derd ile şavma' a-i beyt-i cihānī tā'if (14)

Hedef-i tīr-i sitem ya'ni Muḥammed 'Ākif (15)

oldur ki eyyām-ı tufūliyyet ü āvān-ı şebāb-ı pūr-şitābımda terfīk-i ilāhī birle (16) dest-bān-ı 'ilm ü 'irfān mekteb-i dāniş-feşān-ı nādire-dān olan (17) [2b] Enderün-ı feyz-meşḥūn-ı hümāyūnda Kilār-ı Ḥaşa ḡulāmānı silkine (1) 1193 tārīḥinde münselik ve ol gülistān-ı behcet-nişānda (2)-mertebe şī'r ü inşāya ne deñlü verziş olundu ise dest-māye-i 'irfānından (3) teḥi-dest ü bī-māye ḳaldığım ṭab'ima fütūr u kesel-āverī-i dil-i (4) pūr-ḳuşūr olmuş iken bārī şikeste vü beste vü āzürde vü dil-ḥaste (5) mu'āşır olduğum sihr-azmāyān Enderünü bir tezkire tertibiyle (6) tanzīme ibtidār ve bu vesīle ile bir eşer-i nādide ṭarizim yād-gār ḳalur (7) niyyetiyle taḥrīr ü terḳīme ictisār ḳılındı. Bir daḥi tāziyāne-i şevḳüm (8) ve bā'iş-i teşvīk-i dil-i pūr-derdüm Ḥüsrev-i nazm-āverān-ı cihān (9) ḥıdīv-i düşmen-şiken-i İskender-'unvān, pādīşāh-ı bülend-iḳbāl-ı gerdün-(10)cāh, şehir-yār-ı Huşenk-vaḳār-ı encüm-sipāh, revnaḳ-efzā-yı (11) iklīl-i belāgat mesned-ārā-yı dīhīm-i ḥilāfet, tāc-dār-ı Ferīdün-fer, (12) cihān-bān-ı bülend-aḥter-i fermān-dih-i aḳtār-ı İrān ü Hicāz ü Rüm, (13) şehen-şāh-ı Sikender-hücüm, Dārā-yı Süleymān-serīr, ḥudāvend-i Āşaf-ı(14) vezīr, ḥükümrān-ı aḳtār-ı dehr, nāzım-ı ḳişver-i nazm u neşr, (15) fermān-fermā-yı zemīn ü zamān, sulṭān-ı selātīn-i cihān, velī-ni' met-i (16) 'ālem şāḥibü'l-seyf ve'l-ḳalem limünşi'ihī (17)

(Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Mefā' ilün)

Şehen-şāh-ı hünerver şehir-yār-ı ma' delet-perver (18)

[3a] Olur fā'ik-i kelām-ı dürr-i nişārı nükte-sencāne (1)

Dem-ā-dem baḥr-i güher-zāy-ı ṭab'ında temevvüde (2)

Turkish Studies

Ĥurūş-ı mevc-i mevc-i nükte-i nazm-ı belîgâne (3)

Müsellem ĥāme-i gevher-feşān-ı seyf-i şārimle (4)

Hezārān vech ile rüçĥānı zāhir tād-dārāne (5)

Eger aşdāf-ı ŧab^ç -ı dūr-nişāri reşĥa-pāş olsa (6)

İder ĩrāş-ı ğıpta ebr-i lülü-bār-ı nīsāne (7)

Şehen-şāh-ı felek-evreng gerdün-rütbe kim zātı (8)

Medār-ı iftiĥār olur mülük-i āl-i Oşmāna (9)

Ĥüdāvend-i hümāyün-baĥt-ı kerrübî-şiyem kim (10)

Ĥüdā zātın neĥāz eyledi baĥt-ı cihāniyāna (11)

Cihān-bān-ı Felātün-re'y ü İskender-dirāyet kim (12)

Olur sedd-i sedīd re'y-i rezīni ehl-i ^çudvāna (13)

Ĥarāb-ābād günü nev-be-nev ta^ç mīr idüp luĥfı (14)

Medār-ı emn ü rāĥat olur ^çadli ehl-i ĩmāna (15)

Müşābih cünbiş-i efvāc-ı mevc-i şaff-ı enbūhı (16)

Piyāde leşker-i deryā-ĥurūşuñ mevc-i ^çUmmāna (17)

İder ĥākister elbet düşmen-i bed-h'āhı reşkinden (18)

[3b] Müretteb leşker-i āteş-feşān-ı ceyš-i ŧop-ĥāne (1)

^çAdüvv-i bed-sigāli ĥarbe-i evvelde şemşiri (2)

İder şad-pāre ger cür'et idüp gelseydi meydāna (3)

Hücüm-ı saŧveti berĥ-iltihāb-ı zūr-ı şemşiri (4)

Olur āteş-fiĥen-i ĥırmen-geh şabr-ı Nerīmāna (5)

Düşer teb-lerze bīm-i ĥahr-ı tığ-i cān-şikāfindan (6)

Zemīn-i Hind ü Çin ü kişver-i faĥfūr u ĥākāna (7)

Turkish Studies

İder berkende bihından nihâli bağı u tuğyānı (8)

Vezān eylerse bād-ı qahrı naḥlistān-ı tuğyāna (9)

Neḥustīn pāy-ı 'azminde olur pā-māli düşmanlar (10)

Eger Şeb-diz-i âteş-i iltihāba sürse Cevlāna (11)

Eyā ḥākān-ı gerdūn-cāh u fermān-rān-ı heft iqlīm (12)

Kerem kı l bir nigāh it türrehāt-ı nā-be-sāmāna (13)

Periştān nazm-ı bī-mā' nā me 'āl-i zāde-i ṭab' ım (14)

Degül şāyeste gerçi i' tibār-ı ehl-i ' irfāna (15)

Edā-yı şāhid-i maẓmūn-ı rengini unutturdu (16)

Ezā-yı cevri dehrī ' Âkif-i āşüfte sāmāna (17)

Kerim ü kām-rān bir pādişāh-ı taḥt-perversüñ (18)

[4a] Nazar kı lma kuşūr-ı nazm-ı kem-ḳadr ü periştāna (1)

Şehen-şāhā zılāl-i sāye-i zāt-ı hümāyūnuñ(2)

Cihān ṭurduḳca virsün zīb ü fer taḥt-ı cihān-bāna (3)

Sultān-ı a' zam, ḥākān-ı mu' azzam, mālik-i riḳāb-ı ümem, mevlā-yı mülükü'l-(4)' arab ve'l-' acem, mihr-i sipihr-i saltanat-ı şehri-yārī dürr-i bahr-ı ma' delet (5) ü kerem-kārī, mālikü'l-memālik-i cihān-bānī, sālīkü'l-mesālik-i (6) fermān-rānī, Ḥākān-ı Cemşid-sipāh, ḥüsrev-i ḥürşid-külāh, (7) rāfi' -i rāyāt ser-veri, cāmi' -i āyāt mehteri, ḥākīm-i aḳtār-ı (8) heft iqlīm, şehen-şāh-ı Bayḳara-nedim, ḥākānū'l-berreyn ve'l-bahreyn, (9) ḥādimü'l-ḥaremeynü'ş-şerifeyn, es-sultān ibni's-sultānū's-sultān (10)

Şehr-yār-ı heft kişver sāye-i rabb-i raḥim (11)

Zīb-i evreng-i hilāfet ḥazret-i sultān Selim (12)

اللهم ابد سلطاننا الكريم و ابده علي سريره و وقفه (13) بقلب سليم راشد ديدته و اقوا بطشه و طول عمره و يسر تقبل دعائنا في حقه بحرمة نبيك و اصحابه (14) سلاله (15) felek-evreng ve bir şehri-yār-ı felātūn-ferhenkdür ki ḥāme-i güher-(16)nişār u şemşir-i âteş-bār ile mülük-ı ' ālemden mümtāz ve cevdet-i ṭab' -ı (17) lātif ve nezāfet-i zihn-i nazif ile taḥt-nişinān cihāndan ser-firāz (18)

[4b] **Meşnevī(1)**

Turkish Studies

O hâkân-ı cihân-bân-ı ser-efrâz
Ma'ârifle yegâne şâh-ı mümtâz (2)

Ki oldur zîb-i taht-ı kâm-rânî
Odur hem hüsrev-i mülk-i me'ânî (3)

Medâr-ı fâhr-ı şâhân-ı selefdür
Âb u ecdâdına hayru'l-halefdür (4)

Zamânında sühan bulur revâcî
Hüner erbâbı çekmez ihtiyâcî (5)

Gürûh-ı şâ'irândur şâd u hürrem
Ki oldı her biri haddince mükrem (6)

Ve bir pâdişâh-ı 'âlî-re'y-i mülk-ârâ-yı ma'nâ-perver ve sultân-ı (7) muhallid-i dâd-güsterdür kim zamân-ı ma' delet-nişân-ı salânatları usûl-i(8) erba'a-i devâ'ir-i dühür-ı salânatuñ ezmîne-i bahâristânı ve zât-ı ferîşte-(9)şifâtı mecrâ-yı 'urûka heykel-i bedî'ü's-şekl dîhîm-i hîlâfete (10) hayât-ı câvidânî,serîr cihân-bânî (11) müttakâ-pîrâ-yı evreng-i kişveristânî olalıdan bu an-ı sa'd-iķtırâna (12) gelinceye kadar 'atebe-i felek-mertebe-i hümâyûnı yine şu'arâ vü fuşâhâ vü şî'r-(13)âzmâyân-ı belâgat-fermâ taķdîm-i kaşîde-i nazîre-i ğarrâ 'arz-ı(14) te'lîfât pesendide edâ eyledikce enzâr-ı kimyâ-âşâr-ı hümâyûnlarıyla (15) manzûr ve kâ'ili zâtında nâ-müstehaķ ise ve âşâr-ı perîşânî şâpâş (16) ü taşsîne evfaķ degil ise daķı "Her 'ayb ki sultân (17) pesended hüner-est" me'âlince iltifât-ı dâniş-nüvâz-ı mülükâneleriyle (18) [5a] zirve-i kemâle i'tilâ vü medâric-i süllem-i mübahâta irtikâ eyledikleri (1) vesîle-i esîlesi tâziyâne-i şevke semend-i harûn-ı taḅ'ım olup (2) tertîb ü tensîka ibtidâ vü "Mir'atü's-şî'r"¹² tesmiyesiyle şöhret-nümâ (3) kılınup ve mücerred Enderûn-ı Hümâyûn'da perverîş-yâfte olup (4) mu'âşır olduğım şu'arâ vü büleĝâ vü nükte-sencân- fuşâhâyı harem-i hümâyûnda (5) "Hâne-i Hâşşa" vü "Hazîne-i Hümâyûn" u "Kilâr" (6) ü "Seferli" hülâşa kanĝı oḫada neşv ü nemâ buldı (7) ise ol tertîb ile küstâ-hâne taḫrîr ü terkîme bi-'avni'llâhi'l-(8) melikü'l-'allâm 'atf-ı kemiyet-i kilik-i şikeste kılınmışdur. (9)

Ümîddür ki nazar-ı mü-şikâf-ı daķîka-bînleri te'alluķ iden (10) erbâb-ı kemâl neķâyış u küsûrumı setr ü 'afv ile muḫarrir-i ḫalîlü'l-bizâ'ayı(11) mesrûrü'l-bâl buyurmaları e'azz-ı me'ârib-i ḫaķîrânemdür. (12)

Ekşer ḫudemâ-yı büleĝâ-yı siḫr-âzmâyûñ sevâlif-i ezminede ḫâ'iz-i (13) ḫaşabü's-sebaķ-ı miżmâr-ı şî'r ü inşâ vü yeke tâz-ı fezâ-yı imlâ merḫûm (14) Sâlim-i nâdîde-edâ vü Ḥasan Çelebi vü tezâkir-i sâ'irenüñ dîbâcelerinde (15) düstürü'l-'amel kâ'ide-i külliye üzere zıll-ı zâlîl-i bî-'adîl (16) hümâyûnlarında mustazil olduķları mülük-ı sûtüde ḫazerâtınuñ kelâm-ı (17) dürrü'n-nizâm ve eş'âr-ı bedî'ü'l-insicâmlarıyla tezyîn-i ibtidâr eyledükleri (18) [5b] nümâyân olup ḫâlâ evreng-nişîn-i serîr-i cihân-bânî vü (1) dîhîm-efrûz-ı taḫt-gâh-ı 'Oşmânî şevketlü kerâmetlü efendimüz ḫazretleri (2) müretteb ü müdevven dîvân-ı belâgat 'üvânları olan şehen-şâhân-ı (3) azîmü's-şândan bir pâdişâh-ı mu'ciz-zebân ve şeh-yâr-ı bedî'ü'l-beyân (4) olup nüvişte-i sımt-ı imlâ

¹² Metinde Mir'at-i Şî'r tamlamasının altında bu ifadenin ebced değeri olan 1211 yazılmıştır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/3, Summer, 2012

kılınan çend gâzel-i bî-bedel-i âbdâr (5) ol hüsrev-i gerdün-iqtidâr ve şehen-şâh-ı Sikender-vaqârûn, eş'âr-ı (6) bülend-iştihâr ve âşâr-ı hâme-i sihr-âferîn belâgat-ı şî'arlarındandır. (7)¹³

[6a] **Der beyân-ı şu'arâ-yı hâne-i hâşşâ (1)**

‘Ârif (2)

Şinâver-i kûlzum-i pür-cûş-ı ma'ârif “ser-tüfeng-i şehriyâr” (3) Muhammed ‘Ârif. (4)

Ulüm-ı âliye ve fûn-ı cüz'iyede aşrınun vahîdi Müderris-zâde (5) dimekle şehîr Ankaravî Muştafa Efendi nâm zâtuñ menba' u'l-hayât (6) şulbünden 1171 senesinde “İznikmid” [İzmid] (7) kaşabasında feyezân ve âb-ı zülâl-i enhâr-i ‘ulüm olan vücud-ı kemâlât-ı (8) mevcudî ol yenbû' -ı hayât-bağşâdan feverân idüp piçide-i (9) kıymât-ı mehd-i iken âb u hevâsî rûh-ı şânî olan âsitâne-i (10) devlet-i âşiyâna vürüd eyledikleri âvânda peder-i behişt-makarn ser-nihâde-i (11) bâlîn-i İrem olmağın peyâm-ı ârâm-süz-ı irtihâli qar' -ı şımâh-ı cennet-mekân-ı (12) firdevs-âşiyân merhûm u mağfürun leh Sultân Muştafa Hân (13) itdükde merhûm-ı müşârün ileyh ile mânend-i şem' -i bezm-i germiyyet sâbika-i (14) mu'ârefesine binâen neyyir-i tâze-fürüg-ı şebâbın tünd-bâd-ı sefâletden (15) vişâyeye maşlahatı için 1180 senesi hilâlinde fânus-ı Enderûn (16) [6b] ve Seferli'ye çerâğ buyurulup refte refte tekmil-i tarîk ile 204 (1) senesi eşnâsında “ser-câme-şüylik” rütbe vü zâbtiyyesini (2) ikrâz ve yine sene-i mezbûrede mesned-ârâ-yı şevket ve dihîm-pîrâ-yı (3) saltanat, şehen-şâh-ı kâdr-dân, velî-nî' met-i âlem şevketlü (4) mehâbetlü hilâfet-penâh efendimiz hazretlerinun 'inâyet ü ihsânlarıyla (5) ol mağalden hâne-i hâşşâ nakl ü tahtvîl ve 209 senesi (6) hâne-i hâşşâda mühre-i sa'âdet-i bühre-i âmâli hedef-i iqbâle (7) işabet iderek “Tüfengci başılık” rütbe-i celîlesiyle ser-efrâz (8) ve'l-yevm-i evvel câh-ı şeref-efzâda mümtâz-ı akrân u mağsûd-ı sihr-âzmâyândır.(9)

Şâ'ir-i mezbûr haq bu ki bî-reyb ü riyâ ser-hayl-i gürûh-ı bûleğâ (10) vü fâris-i Şeb-dîz-i sebük-cevlân-ı ma'nâ vü beyt “*tûfî-i âşiyân-ı (11) ma'nâdur // Zü'l-cenâheyn şî'r ü inşâdur.*” *fıkrasınca* (12) selâset ü 'uzûbet-i şî'r-i belâgat-peymâsî gıbta-bağşâ-yı fuşehâ-yı (13) Rûm bir şâ'ir-i sihr-âferîn-i bedî' ü'l-beyân ve bir münşî'-i Bercis-dâniş (14) ü 'Utarid-nişândur ve fûn-ı şettâda mâhir ve elsine-i şelâse (15) tarh-ı kaşâ'id ü gâzeliyyât u tevrîhâta kâdir olup sene (16) (sitte vü mi'eteyn ü elf)de devlet-i 'aliyye-i ebediyyü'l-istimrâr u şeh-r-yâr-ı(17) [7a] hilâfet-penâh-ı gerdün-iqtidâr ile çariçe-i Rus beyninde vuķü'-yâfte (1) olan şulh u şalâh-ı hayr-encâma Fârisî inşâd eylediği tarîh (2) ve Balık-hâne kaşrına vü dürretü't-tâc-ı 'iffet, Zeliha-ı ismet (3) Râbi'a-i 'adeviyye-i Meryem-nihâd veliyyetü'l-nî'am vâlide sultân 'aliyyetü's-şân (4) efendimiz hazretlerinun müceddiden binâ buyurdukları bend-i kebîre inşâd (5) eyledikleri tarîhleri ser-levha-i tevrîhât olmağla teberriken keşide-i (6) sımt-ı imlâ kılındı: (7)

Tarîh Berâ-yı Şulh (8)

شد رنك صلح منقح بروسيه (9)

Tarîh-i Bend-i Âb (10)

Bu vâlâ sed tûtup bend itdi haqka âb-ı hayvânî (11)

Deryâ-yı güher-bâr-ı ma'ârif olan tab' -ı pür-letâfetlerinden şâdef-çe-i (12) 'irfâna çekide birkaç gâzel-i âb-dâr zîb-i şahîfe-i âşâr kılındı. (13) Bilürler şâ'irün bir mışra' -ı bercestden kâdrin (14)

¹³ Bu paragrafa Raşid Efendi şu dipnotu vermiştir. Nüsha-i aşıyede bu gâzeller yazılmamış olduğundan bi't-tabî' burası da açık birağılmış ve naşil şeyler olduğu bilinmemiş ise de “İlhâmî” tağallüş buyuran Sultân Selim-i şâlis hazretlerinun “Tarîh-i 'Atâ”da münderic eş'ârî derece-i kuvvet-i tabî'atlarını gösterür. Reşâd

Ġazel (15)

(Mefā' ilün/ Fe' ilātün/ Mefā' ilün/ Fe' ilün)

O külef-dār-ı hezār-āşinā ki añladamam (16)

Televvün 'ādeti bir bī-vefā ki añladamam (17)

O yāl ü bāl o tenāsüb o hūsn ü ān o hırām (18)

Amān amān o perī dil-rübā ki anladamam (19)

Şavāb-ı fikr ile dil-ḡaste cürm-i nā-kerdem (20)

Sözün şağı saña oldur ḡaḡā ki añladamam (21)

[7b] Ne naḡb-ı 'aciz-i derün kārger ne kāviş-i āh (1)

Raḡīb-i kāfirī sengin-binā ki añladamam (2)

Çe sūd olsa dil jāle-pāş eşk-i niyāz (3)

Şüküfte olmaz o derd-i bahā ki añladamam (4)

Lisān-nedān degül gerçi işvede māhir (5)

Velik hāl-i dili bir belā ki añladamam (6)

Zebān ḡāşır-ı tefhīm meşā'ir 'āciz-i derk (7)

Gönülde 'aşḡ şu tarz 'ārifā añladamam (8)

Ve lehü

(Mef' ülü/ Fā' ilātü/ Mefā' ilü/ Fā' ilün)

Zülfün o meh ki ḡaraf-ı ruḡ-ı mihr-tāba ḡor (10)

Sevdā siyāh-baḡt dili pıç ü tāba ḡor (11)

Baḡ muşḡaf-ı cemāle ider kec-nigeh raḡīb (12)

Engüşt-i ḡarf-i kihteri kāf-ı kitāba ḡor (13)

Olduḡca çin-i ḡaḡ reh-i ebrūdan āşikār (14)

Pāyin firār için şeh-i hūsni rikāba ḡor (15)

Turkish Studies

Olsa 'arağ-feşân-ı şerm rûy-ı nâziki (16)

Âb-ı hacâleti ser-i 'ıtr u gülâba qor (17)

'Arif zemîn ü heycâya düşvâr-ı peyrevi

İt' âb-ı tab'-ı şâ'ir ider ıztırâba qor (18)

[8a]

Yâver (1)

İsm-i sâmileri Hasan'dur. Şehr-yâr-ı mağfûr, vâlid-i mâcid-i (1) şehen-şâh-ı Sikender-zuhûr, merhûm u mağfûrun leh Sulţân Muştafâ (2) Hân hazretlerinüñ salţanatlarında eyyâm-ı Kilâr-ı Hâş kedhüdâsı iken (3) Hâzîne-i Hümâyün kedhüdâlığıyla kesb-i imtiyâz ve ba' de silâh-dârlık (4) mesned-i celiline ihrâz iden 'Abdu'r-raĥman Aġa merhûmuñ şulbünden (5) 1179 târihinde şepergüşâ-yı kafes-i kühen-sakf-ı ciĥan ve (6) 84 târihinde peder-i 'âlileri irtihâlınden soñra Enderün-ı Hümâyunda (7) Hâne-i Kilâr'a çerâġ olup vâsil-ı sin-i temyîz oluncaya kadar (8) şarşar-ı.....sitem-i gerdün meş'al-i nev-fürüz-ı zinde-gânın (9) vaġt u vaġt iġad u pûf gâh u bî-gâh şikence-i taġat-şiken-i (10) çarġ ile üf diyerek her ne ĥâl ise refte refte tekmil-i mirġât-ı (11) merâtib ile muġtezâ-yı sâ'ike kadar zümre-i işnâ 'aşer, ya'ni firġa-i (12) bıçaġlıyâna dâĥil ve bu vesile ile medâric-i evvelin-i pâye-i iġbâle (13) vâsil olmaġın sene 1204'de şehen-şâh-ı bende-perver şevketlü (14) kerâmetlü efendimüz hazretlerinüñ 'inâyet-i 'âlem-şümül-i mülükâneleriyle (15) Hâne-i Hâşşa naġl olunmuşdur. Ġârâ'ib-i nâdiredendür ki (16) 'idâd-ı pür-isti' dâd-ı erba'ine dâĥil oluncaya kadar vedi'a-i nihâd-ı (17) [8b] cibillisi olan kelâm-ı sencide tekellüm buyurduġları kaġ'â güş-zed-i(1) intibâhım olmayup mânend-i gül-i nesrîn ziver-i taraf-ı küleh ü şâyân-ı (2) nazar-ı âhû-firîb-i âfet-nigeh pençe-i hürşid-i iltimâ' -i 'tibârda (3) "Pertev" maġlaşıyla eş'âr-ı âbdâr meşhûd-ı bâşıra-i yaġinüm olduġca (4) "Âyâ, bu Pertev tañin-endâz-ı âfâġ olan meşhûr Pertevüñ midür" (5) diye ġavta-ġ'âr-ı lüce-i ġayret âsumân-ı 'irfândan bir âfitâb-ı (6) nev-ţulû'-ı dıraġşân olduġına yaġin ġâşil olmaġa teşviş-i deründan (7) ġalâş olduġ. (8)

Hulâşa, kavâ'id-i şî'r ü edebiyâtı vü mezâyâ vü nikâtı mârrü'z-zikr (9) şâ'ir-i mâhir, üstâd-ı mu'ciz-güy-ı sâĥir "Pertev Efendi"nüñ hürşid-i (10) ziyâ-pâş-ı kesb ü tekmil ve devâvin-i ġâfîz u kelîm ü sâ'ir lâzımü't-(11)ta'limi ol mihr-i sipihr-i kemâlün neyyir-i fazl-ı 'âlem-ârâlarından istifâza (12) etdükdün başġa kâ'id-i tevfiġ kendüye reh-rev-i şâh-râh-ı tarîġ olup (13) tarîġ-i sa'âdet-i refiġ-i mevleviyyeye müntesib olan ġudemâ-yı bülegâ (14) vü nükte-sencânân-ı şu'arâ ol yektâ-nihâl-i gülbün-i vilâyetün bülbül-i(15) şürîde vü âşüfte vü efgendesî vü mânend-i ney dâġ bir dil ve (16) şahbâ-yı hüş-rübâ-yı 'aşġıyla ve dil-rîşi ya'ni ol âsitân-ı (17) refi'ü'l-bünyânün dervîş-i bî-teşvişi olan zevât-ı kirâm u (18) [9a] şu'arâ-yı pesendide-kelâm zuhûr idegelmegin şâ'ir-i mezbûr daġi (1) bu kâ'ide-i külliyye ri'ayet v tarîġ-i mezbûra rabt-ı peyvendi maġabbet (2) itmegin eşer-i rûġâniyyet hazret-i pîr..... kem-'iyâr-ı nazmına iksîr (3) olup rûz-be-rûz şî'r-i rengîn ü âşâr-ı dil-nişini mânend-i zer (4) ġâlîşül-'iyâr meskûn-ı sikke-i i'tibâr olarak müddet-i ġalîle zarfında (5) bir nâdide-zuhûr şâ'ir-i nâm-dâr ve tarz-ı pesendidesi kendüye maġşûş (6) li-muġarrihi "Bu da bir başġa edâ ġurfa revîşdür böyle" (7) maşdüġınca revîş-i fuzüliyyâne ya'ni vâdi-i 'âşġâne câdü-yı (8) tab'ına müsellem mâkbûl u mergûb-ı 'âlem olduġı gibi âşâr-ı digerden (9) imtiyâz için irâde-i ġ'âce-i mezbûr ile "Yâver" maġlaş-ı(10) rengînini taġalluş itmişdür. İnşâf bu kim tab'-ı lâtif ile mümtâz-ı (11) aġrân u aġlâġ-ı ġamîde ile muttaşîf bir mîr-i ma'arif-semîr olarak (12) ne ġadar sitâyîşinde ıtrâ olunsâ tekâver-i çâbüġ-pây-ı ġalem-i laġzide-pây (13) ġufre-i 'acz olmaġın eşer-i ġâme-i 'anberin-câmeleri olan bir iki ġazel ile iktifâ ġılındı. (14)

Turkish Studies

Ġazel (15)

(Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün)

Ne cānlar yaqđıđın ol āfetüñ dil-gİR olandan Şor (16)

Naşıl sihr itdüğin ' uşşāķına teşhİR olandan Şor (17)

[9b] Ne bilsün zāhid-i nādān anuñ naķş-ı dil-ārāsın (1)

O Őühuñ Őüretin bir ķalbine taşvİR olandan Şor (2)

Felātūnlar ķālur ' āciz bilinmez ' aql ile hālüm (3)

Benüm rüsvālıđım ' aşķ iĉre pür-tedbİR olandan Şor (4)

Degül nān-h'ār-gān ğam-h'ār-gānuñ ekşerİ bilmez (5)

Bu ' aşķuñ māyesin sen ' aşķ ile taħmİR olandan Şor (6)

ĉekilmez bir ğümān-ı saħtdur Yāver belā-yı ' aşķ (7)

Felek ğamyāzesin ĉekmiş anı bir pİR olandan Şor (8)

Ve lehü (9)

(Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün)

Żuhūr-ı mūy-i nev-hİzi ruĥuñda nürdan ğördüm (10)

Şikest ol ĥurda ĥaĥı āynuñ billürdan ğördüm (11)

O meh-rūnuñ hilāl-i yek-şebe bārİķ-i ebrūsun (12)

YaķİN gelmezden evvel kimseye dürdan ğördüm (13)

Meger būs-ı leb-i sākİ şabūĥ-ı şubh-ı ' işretmiş (14)

Bu tarz-ı tāzeyi bir müdmin-i maħmürdan ğördüm (15)

Didüm yāre dehān-ı tenđiñi ğördükde ĥaĥı-āver (16)

Bu şekker-pāreyi hālā hücüm-ı mürdan ğördüm (17)

Hemān ğüyā ki Yāver ķadre irdüm nūra ğarķ olmuş (18)

Beyāz ol gerdeni kim ol siyeh semmürdan ğördüm (19)

Turkish Studies

[10a]

Nazîf (1)¹⁴

Dārü'l-hilâfetü'l-aliyye vü meferr-i saltanat-ı tesniye olan Belde-i Kostantiniyye'(2)de hâce-gân-ı Dīvân-ı Hümâyün'dan ve ricâl-i devlet-i 'aliyyeden (3) İsmâ'il Efendi nâm zātun şulbünden 'âlem-i şühûda kâd-keşidedür. (4) Nâm-ı nâmileri Muştafâ'dur. Resîde-i sinn-i temyiz olduklarında (5) Enderün-ı Hümâyünda Hâne-i Kılâr-ı Hâşşa çerâğ ve şevketlü (6) efendimiz hazretlerinüñ [Sulţân Selîm-i Şâlis] cülüs-ı şevket-me'nüs-ı (7) hümâyünlarında "ser-kaşve-i şehriyârî" rütbe-i celîlesiyle (8) hürâmente-i şahrâ-yı maşşûd ve ehaşş-ı havâs u muşarribinden ma'dûd (9) fütüvvetlü Rüstem Ağa cenâb-ı mürüvvet-nişâblarınun şâhib-i tercüme ile (10) nice zamân meveddet-i dîrînesi olmağ vesîlesiyle ve himmet-i vâlâ-(11)nehetleriyle 1209 târihinde 'idâd-ı ser-rüşd ü sedâd-ı erba'in (12) ya'ni Hâne-i Hâşş-ı Hümâyünda ağavât zümresine idhâl ile (13) kâm-yâb olmağın ilâ hazîhi'l-ân zât-ı sûtüde-simât-ı kemâlât-(14) âyâtı ol mağall-i feyz-bağşâ vü câ-yı meymenet-efzâda eţvâr-ı (15) niğühîde vü pesendîde ve âdâb u ahlâk-ı hamîde ve hiddet-zehen (16) fehîm ü nezâfet-i tab'-ı müstağim ü şân-ı büleñd ile ve huşuşan eş'âr-ı (17)

[10b] belâgat-şî'âr ile mümtâzü'l-aqrân olup âsâr-ı feşâhat-(1)nişârlarından bir 'aded gazel-i rengin ü âb-dâr şebt-i cerîde-i perîşâna (2) imlâ kıldı.

Ġazel (3)

(Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilün)

Pây-mâl-i esb-i nâzüñ olmağa dil hâk olur (4)

Her şaf-ı müjgân-ı çeşm-i hasretim hâşâk olur (5)

Kimde sevdâ-yı ser-i zülfün olursa 'uğdesi (6)

Dâmen-i şabr-ı şikîbâ şâne-veş şad-çâk olur (7)

Künc-i gâmda haste-gânun itse âh-ı süz-nâk (8)

Şu' lesi âteş-fürüz-ı hürmen-i eflâk olur (9)

Ey gül-i nev-reste sensiz çeşm-i firkat-bînime (10)

Küşe-i kâşâne zindân gülşen âteş-nâk olur (11)

Gel kemân-ebrü Nazîf-i zârîna cevri eyleme (12)

Bî-nevâda tîr-i âhen el-hazer çalâk olur (13)

Rif at (14)¹⁵

¹⁴Der-kenarda(10a) Nazif Efendi hakkında Sicill-i Osmani'den alınan şu bilgiler eklenmiştir: (Nazîf Efendi Kâmilî-zâde) ricâlden Kâmil İsmâ'il Efendinin mağdûmidir. Enderün-ı Hümâyün'da tefeyyüz idüb kilâr kedhüdâsı oldu. Ba'de'l-ihrâc h'âce-gândan olup 222'de eshâm-ı muhâsebecisi vekîli, ba'de arpa-emîni oldu. Devr-i münâşible 235'de Haleb'e ve sonra Mışır'a me'müren gitdi. Ba'de nezl emîni olup 237 recebinde ikâmete gönderilüb ba'de'l-i tîlâk¹⁴ 246'da haremeyn muhâsebecisi olup 47'de me'müren Mışır'a gönderildi. 49 ramazânında Mışır kapu kedhüdâsı oldu. 252'de cemâziye'l-ülâsında vefât itmişdür. Mağdûm (Nâ'if Muhammed Beg) ü (Müfid Beg)dür. Sicill-i Oşmânî

¹⁵ Der-kenarda (10b) Rif at Bey hakkında Sicill-i Osmani'den alınmış şu bilgiler yer almaktadır: Ahmet Rif at Beg Muştafâ Paşa-zâde nişâncı Muhammed Begün mağdûmidir. Serây-ı hümâyüna bi'd-duhül çûka-dâr-ı şehriyârî olup sonra h'âce-gânlıkla çıkıp cizye muhâsebecisi ve 83'de süvârî muşâta'acısı 85 cemâziye'l-evvelinde baş muhâsebeci o

Turkish Studies

Hudāvend-i huld-āşiyān Sultān Aḥmed Ḥān ‘aleyhi’r-raḥmeti ve’l-ḡufrān (15) ḥazretlerinūñ zamān-ı salṭanatlarında dūlbend Aḡalığından büyük (16) mīr-i āḡūrlıḡ ile be-kām olan Fazlı-zāde dimekle şehīr Mīr Muḡammedūñ (17) [11a] şulbünden eşheb-süvār-ı şaḡn-ı ma‘ānī olup bir ḡudek-i pūr-himmet (1) ü nī-süvār-ı sāḡa-i tufūliyyet ve cenāt-ı feyz-āyātında leme‘ān (2) iden tebaşīr-i şabāḡū’l-ḡayr-ı iḡbāl iḡtizāsınca dā’ire-i hümāyūn (3) ve kilār-ı ḡāşşā naḡl ile meḡzāyī’l-bāl ve evāḡir-i salṭanat-ı şehīr-yār-ı (4) behişt-āşiyān Sultān Maḡmūd Ḥān-ı [evvel] ḡazretlerinde ‘idād-ı (5) pūr-rüşd ü sedād-ı erba‘ine duḡūl ile derece-i nuḡustīne ḡatve-i (6) iḡbālī taḡşīl ve ḡahveci başılıḡ rütbe-i celīlesiyle libās-ı şān (7) u şöhretin tekmīl ü refte refte pā-nihāde-i süllem-i merātīb olarak (8) vālid-i mācid keşīrū’l-maḡāmid şehīn-şāh-ı ḡulzüm-himem merḡūm Sultān Muşṭafā (9) Ḥān ḡazretlerinūñ zamān-ı sa‘d-iḡtūrānlarında yoluyla çūḡa-dār aḡalığından (10)

1179 senesi “cizye muḡāsebeciligine” çerāḡ u be-kām olup (11) el-ḡāletü hāzihī silk-i ḡāce-gān u ricāl-i devlet-i ‘aliyye-i mu‘allā-(12)erkānda āsūde-hāldür. Şā’ir-i mezbūr gencīne-i mezāmīn-i (13) nā-mevfūr, Fārisī-i miżmār-ı belāḡat, ṡarz-ı nādīde ve eş‘ār-ı (14) pesendīdesi ḡıḡta-fermā-yı büleḡa-yı nādīre-ḡüftārdur. (15)

ḡazel-i O (16)

(Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün)

ḡadūñ serv-i sehī-veş ey perī ser-keşmidür bilmem (17)

Ruḡūñ sad-berg-i ḡül-āsā şehā dil-keşmidür bilmem (18)

[11b] Yaḡub ‘uşşāḡ-ı zāruñ ḡırmen-i şabrın ider ber-bād (1)

Meded ol āfetūñ ‘aşḡı yanar āteşmidür bilmem (2)

Yine efḡān-ı bülbül ṡıtdı şaḡn-ı ḡülşeni şimdi (3)

O ḡül bezm-i çemende ḡāre āyā eş midür bilmem (4)

İder dūşīne-i bezm-i raḡībī çeşm-i mest imā (5)

‘Aceb ol bī-vefā illerle şahbā-çeşmidür bilmem (6)

Ḥarīm-i vuşlatından Rif‘at-āsā şimdi mehcūrum (7)

Raḡīb-i bed-liḡā ol māhe pehlū-keşmidür bilmem (8)

Nāşid (9)

İsm-i sāmileri İbrāḡīm olup sābıḡa Sultān Maḡmūd Ḥān merḡūmuñ (10) zamān-ı salṭanatlarında iḡrāz-ı vezāret-i ‘ulyā ve ḡāḡ ḡapudan-paşalıḡ (11) ḡāḡ diḡer eyālet ile kām-revā olan düstūr-ı aşaf-rā vü (12) şā’ir-i müflīḡ-ı dāniş-ārā Rātīb Aḡmed Paşa ibn şadr-ı a‘zam-ı leng(13) ‘Oşmān Paşa şecere-i ṡayyibe-i şulbünüñ şemere-i ḡāşū’l-ḡāşından (14) olup pederleri

sene zi’l-ḡiccesinde nişāncı ve ba‘de’l-‘azl o ḡıdmetde tekrār etmişdür. 95’de cizye muḡāsebecisi 97’de Anāṡolı muḡāsebecisi olup 99’da tekrār Anāṡolı muḡāsebecisi ve zi’l-ḡiccede yine baş muḡāsebeci 201’de tekrār baş muḡāsebeci oldu. 202’de Ordu-yı Hümāyūn ḡurūcunda nişāncı vekīli olmuşdur. Ba‘de bu ḡıdmetleri tekrār idüb nihāyet süvārī muḡāsebecisi olmuş ve ba‘de iḡtiyār-ı teḡā‘ūd eylemişdür. 1219 şu‘batınuñ on beşinde irtiḡāl idüb Ḥaydar Paşa’ya defn idilmişdür. Sicill-i Oşmānī

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/3, Summer, 2012

cezîre-i Mora'ya sâye-endâz-ı iclâl iken (15) 1162 senesi hılâlinde mehd-ârâ-yı şühûd olup (16) [12a] hücr-i dâye-i kemâl ü âğüş-ı murdî' a-i rabbâtü'l-hicâlde terbiye (1) olunarak derece-i sinleri rütbe-i temyizünün vebd ü teşhîş-i sevâd (2) u sefide vâsıl ve vâlidleri bu sipenc-serâdan dâr-ı yağmaya (3) râhil olduğda ma' den-i merhamet ve eltâf-ı bî-kerân-ı Firdevs-(4)âşiyân Sultân Muştafâ Hân hazretlerine 1179 senesi (5) esnâsında mîr-i müşârün-ileyhün vedî' a-i pişânîsi olan bârika-i envâr-ı (6) dirâyet ve isti' dâd-ı dirâşânı vü şu' le-i cevval-e-i kabiliyyet-i hudâ-dâd-ı (7) bî-ıkrânı pertev-endâr-ı zamîr-i münîr-i ilhâm-semîr-i hümâyünları olup ol (8) şem' -i ziyâ-feşân-ı necâbeti fânûs-ı Enderün-ı Hümâyün'a çerâğ (9) ve ota-ı kilâr-ı hâşşa hademesi zümresine idhâl buyurdılar. (10) Mîr-i mumâ-ileyh ile daği ' aql-ı selîm ü zihn-i müstakîmin taşşîl-i ' ilm (11) ü ' irfâna haşr idüp ihtilâf-ı ra' â' ü'n-nâsdan (12) mu' riz u rû-gerdân ve lisân-ı hâl ile bu mazmûni: (13)

Harîm-i hâş-ı sînemde nedîm-i meh-veşüm dildür (14)

Benüm şiddik-dâşım ' aşkdur pehlû-keşim dildür (15)

Güyan olarak verziş-künân her güne fenn-i bedî' ü'ş-şân (16) iken pâdişâh-ı müşârün ileyh hazretleri 1184 senesi hılâlinde (17) "mâbeyinci" ta' bir olunan kırbîyyet ü nedîmiyyet ü müşâhibiyyet (18) [12b]ilhâk ve tâkiye-i devletini peyveste-i sipührine tâk eyleyüb (1) yevmen-fe-yevmen zelâkat ü âdâb-ı şöhet ve şadâkât ü istikâmetini (2) mu' âyene buyurdukça sâye-i hümâ-..... iltifâtların fark-ı istiḥkâka (3) neşr ü isbâl ve füzûn-ı ' ulüvv derecesin irâdet-i mâ-fi'l-bih (4) eyleyüb 86 târiḥinde hademe-i hâne-i hâşşa silkine idhâl (5) ile ikrâm eylemişler idi. (6)

1187 târiḥinde mağfîret-nişân Sultân ' Abdü'l-hamîd Hân-ı (7) [evvel] hazretleri câlis-i evreng-i silsile-i ' Osmâniyân olduğda (8) kemâkân düş-ı istihâlini perend-i zerrîn-sâz-ı hil' at-i mâbeyincilik (9) ile teşrif-sâz eyleyüb bebğâ-yı tab' -ı hümâyünları ka' bü'l-gazzâl-i (10) şöhet-i şirînleri ile hülûvvü'l-mezâk iken nâ-sâz-kârî-i mâcerâ-yı (11) sâlîfe vü hûkûka müstetire-i dirîne-i sâbıkadan nâşi ba' zı (12) aşhâb-ı şanî' anuñ ress ü ilḳâsına mebnî târiḥ-i mezbûrda (13) hâne-i hâşdan ma' a zamîme-i silâşşöri kapucı başılık rütbesiyle (14) iz' âc ve maḥmiye-i İstânbül'da ikâmet-sâz olarak iḥrâc olunduğı (15) gâh sedd-i bülğâ-i ' ayş idecek zâtu'n-nümüvv-ı hıdemât-ı (16) devlet-i ' aliyye temşiyetine tesyâr ile talḳif gâh-ı erbâb-ı kinüñ si' âyetine (17) mebnî maḥrûse-i Yenîşehir mîrisi muḥavvel-i ' uhde-i mîrisi kılinmağla (18) [13a] tanzîmi bahânesiyle maḥall-i mezbûra iclâ-güne tekdîr ü ta' zîb olunup (1) ba' d berhe mine' z-zamân İstânbül'a ' avdetle hâne-dânda muḳîm (2) olduğı eşnâda ki 1203 senesinde hâlâ hüsrev-gerdün-ı (3) menzilet Sultân Selîm Hân ibni Sultân Muştafâ Hân efendimüz (4) hazretleri dîhim-efrûz-ı cihân-bânî olduklarında maḥdüm-ı mebrûrı (5) vâlid-i huld-mekânları terbiye vü naẓar-gerdesi vü dirîne-i bendesi (6) olduğı lede'l-mülâhaza bezm-i üns-i tâc-dârîlerine âmed ü şüdd (7) ü tereddüde ruḫşat-yâblık şerefine vâsıl eyleyüb zât-ı pâdişâh-ı (8) gerdün-ıktidâr bi' t-tab' ma' ârife meyl ü rağbetleri inşâd-ı nazm (9) u eş' âra kemâl-i kudretleri olmağla müşâhabet ü müşâ' are iderek (10) inbisât-ı resân ' arîke-i celîlü'l-menḳabe-i dâver-i devrân sâ' i-i(11) rızâ-yı meyâmin iḳtizâ-yı hıdiv-i cihân-bân ve Emîne Sultân (12) binti ' Abdü'l-hamîd Hân merḫümüñ kedhüdâlığı rütbesini rızâ-yı iḥrâz ile (13) mezîdü'ş-şân olup ' ayş-ı rağad ile imrâr-ı melevân hengâmında (14) vücûd-ı nâzik-terlerinde ba' zı ' illet-i müzmine zuhûriyle edviye-i(15) dahî vüneffâş-ı mütenâhî kâfi vü mütelâfi olamayup (16) 1206 senesi rebî' ü'l-evvelinüñ dördüncü yevm-i(17) rûḫ-ı sa' âdetleri bu maşrıḳ-ı zevâl-serâ-yı nâ-pây-dârdan ' âzim-i huld-ı berîn (18) [13b] ve na' ş-ı mağfîret-naḫşları Üsküdar'da ihyâ-gerde-i cenâb-ı (1) Muştafâ Hân Ayazma Câmî' -i şerîfi ḫazîresinde tazcî' ü tedfîn olunmuşdur. (2)

Ol mîr livâ-yı süḫan bir zât-ı ḫuceste-simât idi ki câm-ı tab' ı (3) ser-şârim-i ' irfân, tâir-i selîkası üç ma' ârifde hümâ ile (4) bir ser ve tabî' at-i pâki ' ulüvv-i rütbede sipihre berâber ân-ı yesirde(5) hezâr-tâze ḫayâle mübâdir ve ednâ vaḳtde bihedîyyeten ü irticâlen (6) bir ḫaşîde-i nazîre

Turkish Studies

inşādına kâdir, neşr ü inşāsının Nābī vü Nergisī (7) bī-hūd dīde-düz-ı dikkati vü haṭṭ-ı ta'likinüñ 'ımād-ı dil-dāde (8) şīve-i nezāketi ve şoḥbetinüñ kelīm-i nādire-perdāz āşüfte-i selāseti, (9) edīb ü erīb ü necīb ü ḥasīb, meclis-ārā ḥoş-şoḥbet, (10) nāṭıka-perdāz, sebük-rūḥ, bī-tekellüf-i muvāneset, maḥbüb-ı kulüb (11) erbāb-ı zarāfet, derviş-i nihād idi. (12)

Ba' de vefātuḥu ḥazret-i şeh-r-yār-ı enāmuñ mārü'z-zıkr Beg efzāya (13) füzünī meyl ü rağbetleri olmağla ibkâ-yı eşer-i ma'rifet-delil (14) ü ibkâ-yı zıkr-i cemil olmak için irāde vü fermān-ı hümāyūnlarıyla (15) mīr-i merhūmuñ terbiye-gerdesi vü ferzend-i ma'nevī meşābesinde (16) ḥāne-i ḥāşşadan dīvān-ı 'ālī ḥ'āceligiyle muḥarrec ve'l-yevm (17) [14a] şeh-emānetiyle miyān-ı ricāl devlet-i 'aliyyede faẓl u kemāl ile engüşt-nümā (1) Cāvīd Aḥmed Beg Evrāk-ı Perişān'da henüz teybīz olunmamış kaşā'id (2) ü tevārīḥ ü ğazeliyyātını behem-āverde-i tertīb eyledikleri çend kıt'a (3) ğazel-ı āb-dār-ı nüvişte-i sımt-ı imlā kıldığı gibi ser-tüfeng-i şeh-r-yārī (4) Muḥammed 'Arif cenāblarınun merḥūm mebrūruñ tercüme-i ḥāline dā'ir yazup (5) dīvān zahrinde münderic bulunan eşer-i ḥāmeleri bi'aynihi teberrüken (6) taḥrīr olundu. **Ğazel** (7)

Bir zamān ben maḥrem-i her rāzuñ oldum bilmedüñ (8)

Bir zamān pā-māl-i esb-i nāzuñ oldum bilmedüñ (9)

Bir zamān va' d-i vişāl itdüñ teğāfül eyledüñ (10)

Bir zamān şāyeste-i incāzuñ oldum bilmedüñ (11)

Bir dem oldı sen de cev-r-i yār ile kan ağladuñ (12)

Ben o demlerde senüñ dem-sāzuñ oldum bilmedüñ (13)

Sen de zannım ben gibi bī-hüşsuñ ey 'andelīb (14)

Bir zamān gülşende hem āvāzuñ oldum bimedüñ (15)

'Aqlım alduñ dün gice meclisde her bir nağmede (16)

Muṭribā pek mübtelā-yı sāzuñ oldum bilmedüñ (17)

Nağd-ı cān şarfin ta'ahhüd eyledüm yoluñda ben (18)

Cümle-i 'uşşāğdan mümtāzuñ oldum bilmedüñ (19)

Kellemi güy eyledüm çev-gān-ı dest-i nāzuña (19)

Nāşid-āsā sevdiğüm ser-bāzuñ oldum bilmedüñ (20)

[14b]

Rā'ik (1)¹⁶

İsmi 'Alī'dür. Bozoğlu Muştafā mīrūñ perverde-i (1) ni'am ü nemek-çeşidesi vü bende-i direm-ḥarīdesidir. İbtidā-yı (2) neşv ü nemāsı Enderün-ı feyż-meşḥūn u ḥāne-i ḥazīne-i hümāyūn

¹⁶ Der-kenarda (14b) Ra'ik Efendi hakkında Sicill-i Osmani'den alınmış şu bilgiler yer almaktadır: Rā'ik Efendi Enderün-ı Hümāyūndan maḥrec olup evāsiṭ-ı Sulṭān Maḥmūd ḥānıda vefāt eyledi. Sicill-i Osmānī

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/3, Summer, 2012

olup (3) kâtibân-ı genc-i şâyegân-ı şehir-yârî silkine münselik ve hâne-i hâşşa (4) çerâğ ve Sultân Muştafâ Hân-ı huld-âşiyân hazretlerine mabeyincilik (5) ü nedimlik ü hazîne-i hümâyün kedhüdâlığıyla ehaşş-ı muqarrebînden ma' dūd (6) olmuşken limünşi 'ihî(7)

Sürçer elbet tevsen-i âteş-hırâm-ı 'işvesi¹⁷ (8)

Râyîz-ı Şebdîz-i cāhuñ 'Ākifâ mişvârî bu (9)

tekâpûlarıyla tekâver-i sebük-cevlân-ı iclâlî tayy-ı mesâfât-ı iqbâlden rev-gerdân (10) olmağın zümre-i h'âce-gân-ı 'ālî vü baş muhâsebecilik rütbesiyle çerâğ (11) ve yine fevâyiğ-i menâşib-i 'âliyeden vaqt u vaqt tarîb-i dimâğ iderek (12) ordu-yı hümâyün meştâsında manşib-ı celil defter-dârî-i şıkk-ı evvel ile (13) tekrâr yekdân iqbâlî cilve-perdâz-ı sâha-i iclâl olarak kedhüdâ-yı (14) kâ'im-makâm-ı rikâb-ı müste'tâb ve gâh tafrâ-nüvis-i rütbe-i celileleriyle tekâmîl-i (15) [15a] şöret ü şân ve gâh bārūd-hâne-i 'âmire nezâretiyle tâbende-ferr ü(1) 'unvân olarak cünha-i cüz'î ile nezâret-i mezkûreden 'azl ile (2) küşe-nişîn-i künc-i hamül iken renciş-i nâgeh-zuhûr 'ilel-i rişte-i zinde-gânîsine (3) irâş-ı fütür u kesl birle cür' a-i telh-i mezâk ecl-i mev'ud ile 'âzim-i süy-ı cinân olmuşdur. (4)

Şâ'ir-i mezbûr kân-ı ma' ârif ü efnân-ı mezâmîn-i nâ-mevfûr olarak (5) Sultân 'Abdü'l-hamîd Hân-ı [evvel] hazretleri câlis-i evreng-i (6) 'Osmânî olduklarında bâbü's-sa' âde-i hümâyünüñ ta'mîr ü termîminde inşâd-(7)kerde-i kalem-i bedâyi'-rakamları olan târiğ-i bî-hemtâ inşâf budur ki (8) bir nazm-ı belâgat-senc-i zelâkat-nümâ ve her vâdîde akrân u etrâbına rüçhânı (9) hüveydâdur.

(Maқта'-ı târiğ-i mezbûr) (10)

Târiğ-i cevher mâyesi 'arş olsa lâyıq pâyesi (11)

Levh-i şükûh pîrâyesi bâb-ı kitâb-ı salţanat (12)

(1188)

Ve lehü ğazel (13)

Çeküb bu kâfile-i firqati bahâr bahâr (14)

Hevâ-yı vaşl ile ğurbetdeyiz diyâr diyâr (15)

Mişâl lâle-i derûnumda dâğ-ı hasret var (16)

Ťağılsam açılammam gül gibi hezâr hezâr (17)

Gül-i izârına hem-bû bulunmaz 'âlemde (18)

Riyâz-ı dehrde keşf eylesek diyâr diyâr (19)

[15b] Hâyât çeşmesinüñ kaţre-i kemînesine (1)

Akıtdı dîdelerimden felek pîñâr pîñâr (2)

¹⁷ İstanbul Üniversitesi nüshasına göre değerlendirilerek anlama uygun olarak o tercih edilmiştir. Milli Kütüphane nüshasında bu kelime "serveti" şeklinde geçmektedir.

Şadâsı şayha-i zâğ oldı bülbülün sensiz (3)

Seherde nâlelerin diñledüm hezâr hezâr (4)

Ölürse Râ`ik eger ma` rız-ı muhâbbetde (5)

Bu nazmı tuhfe-i bezm idelüm kibâr kibâr (6)

Şâkir (7)

Şehr-i dil-ārā-yı Kōstantīniyye`de “Eski Oṭalar” kurbunda ‘Üryānī Dede medfeni (8) olan hānede sākin, kāpu çuḡa-dār-ı şadr-ı ‘Ālī Aḡmed Aḡa nām zātuñ şulbünden (9) ḡadem-nih-i bezm-i şuhūd olmuşdur. Merḡūm Sulṭān Aḡmed Ḥān ḡazretlerinüñ (10) zamān-ı salṭanatlarında silāḡ-dārları bulunan ḡancerli İbrāhīm Aḡaya ḡarābetleri olmak (11) zerī‘ asiyle 88 tāriḡinde Enderūn-ı hūmāyūn u ḡazīne-i feyz-meşḡūna çerāḡ birle (12) be-kām ve giderek rikāb-ı müsteṭāb-ı cihān-dāride ḡırām iderek ‘aşrınūñ şāḡib-(13)kemali Şevḡī Aḡmed Efendi ü Ḥ‘āce Yūsuf Efendi`den ba‘ zı nūsāḡ ile nesh-i cehl (14) eyleyüb māye-i ṭıynet-i aşliyyesi olan kelām-ı sencide taḡşil-i fūnūn ile serḡadd-i kemāle reside (15) zāt-ı mu‘ cize-gū-yı bī-hemtāsı şadef-i lü‘lū‘-bār-ı faẓl u dāniş (16) oldukları eş‘ār-ı siḡr-i āşārlarından be-dīdār u Molla Cāmī ḡazretlerinüñ bahāristānına (17) Türkīyyü‘l-‘ ibāre şerḡleri olduḡı gibi müretteb ü müdevven divān-ı eş‘ārı vardır. (18) [16a] İşbu eş‘ār-ı āb-dārı niḡāşte-i silk-i sūṭūr kılındı (1)

Ġazel (2)

(Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilün)

Hālimi bilmez o meh-veş bilse de mübhem bilür (3)

Çeşm-i ḡūn-āşāmımı bilmez de āyā nem bilür (4)

Der-kenāra ‘ arz-ı ḡāl-ı derdi ḡacet ne ḡılam (5)

ḡayd u bend-ı zūlf-i pūr-pīc olduḡın ‘ālem bilür (6)

Ġavta-ḡār-ı lücce-i bāḡr-ı ma‘ānidür ḡöñül (7)

Seyr-i şāḡrā-yı cūnūnı ḡatre-i şebnem bilür (8)

Bāde-i serşār-ı ‘ aşḡı añlamaz her bī-meẓāḡ (9)

Hem-dem-i bezm-i elest-i sāḡiyān-ı Cem bilür (10)

Ehl-i tecrīdi mücerred ḡırḡa-pūşān şanma kim (11)

Zir-i zer-düz-ı ḡabāda dil nice Edhem bilür (12)

Sāḡar-ı bezm-i ezelden cür‘ asın nūş eyliyen (13)

Āşinā vü yādı bezm-i vaḡdete maḡrem bilür (14)

Turkish Studies

Yärelerden sinede seylân iden hûn-ı ğamı (15)

Bir ben ü bir yâradan Hâkık bir daği merhem bilür (16)

Dâğ-ı hûn-âlüd-ı dil Şâkir nice ta' rif olur (17)

Tiğ-i sertiz-i nigâh-ı yâr ile hem-dem bilür. (18)

Ve lehü (19)

(Mef' ülü/ Mefâ' ilü/ Mefâ' ilü/Fe' ülün)

Hayret-zedeyim 'aşk ile hem-dem neme lâzım

Câm-ı mey-i feyzüm ki benüm Cem neme lâzım (20)

[16b] Gül-zâr-ı emelde nice biñ seyle dü-çârum

Subh-ı kerem ü minnete şebnem neme lâzım (1)

Tiğ-i sitem-i hicr ile şad-pâre iken dil

Dâğ-ı emel-i sîneye merhem neme lâzım (2)

Elde kalem-i münis ü ğam-ğâr тұrurken

Esrâr-ı dil-i zârıma maħrem neme lâzım (3)

Ey dide-i hûnâye-i Şâkir ne bu girye (4)

Te 'şir-i nigâr eylemeyen nem neme lâzım (5)

'İbâdî (6)

Diyâr-ı Konya'da tarîk-i Mevleviyyeden Aħmed Efendi nâm mürşid-i şâhib-irşâduñ (7) "semâ' -hâne"-i şulbünden tennüre-bend-i meydân-ı vücüd olup bir zeri' a ile (2) der-sa' âdete vürüd ve meş'al-i emânisi ibtidâ-yı serây-ı dil-ârâ-yı Ğalağa (3) çerâğlıĝına cilve-baħş ü rû-nümüd olmaĝın eyyâm-ı cüvânî vü ezmine-i şebâb-ı (4) serî' ü 'ş-şitâbın taħşil-i fûnün u ma' ârife maşrûf ve semend-i 'irfâna (5) vâdî-i 'ulüm-ı 'akliyye vü nakliyyeye ma' tûf iderek müddet-i vefire serây-ı (6) mezbûrda ârâm ve nihâyet ħazîne-i hümâyûna çerâğ buyurularak ilâ (7) hâzihi'l-ân ol vâdilerde püyân bir şâ' ir-i nâdire-ğüftâr ve münşî-i (8) mâhir-'uzviyyet-i şu' arâdur ki berây-ı işbât-ı eş'âr-ı âb-dârlarından bir iki (9) ğazel taşîr kılındı.

Ğazel (10)

(Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilün)

[17a] Hâl-i ruhsârũn gören üftâdeler ħayrân olur (1)

Ķalbizimde mihr-i 'aşkuñ âteş-i süzân olur (2)

Turkish Studies

Ol tabīb-i çāre-sāzım yāremi çok tāzeler (3)

Dem-be-dem bu şerhalarla korğarum bürkân olur (4)

Mürğ-i dil bir dāma düşdi çāresiz kâldum meded (5)

Çuşca cānum gel azād it ten yanar büryān olur (6)

Çulzüm-‘aşğ içre cānā bir keşā-keşdür gider (7)

Var mı Hāfız sen gibi hiç böyle ser-gerdān olur (8)

Şā‘ir-i mezbūruñ zebān-ı fāriside daği eş‘arı olup ba‘zı (9) āşārında (‘İbādī), ba‘zı eş‘ārında (Hāfız) (10) tağallüş itmektedir. (11)

Nedīm (12)¹⁸

İstanbul’dur. İsm-i sāmileri Maḥmūd olup dergāh-ı ‘ālī (13) kapucı-başlılarından Genc Ḥalīl Ağa merḥūmuñ şemere-i nihāl-i şulbisi (14) bir tāze naḥl-i gülbin-i ‘irfāndur. Henüz tıfl-ı endek-sāl iken (15) pederi irtiḥālinde ḥazīne-i hümāyūn ḥüddāmı silkine münselik ve müddet-i (16) [17b] şābbın taḥşil-i dest-māye-i ‘irfāna şarf ile az vaqtda bir şā‘ir-i (1) sūtūde-ṭarz-ı nādīde-zebān, inşād-ı ğazeliyyāt u şarkıda (2) şānisi nādīr bir mīr-i ma‘ārif-semīr olup zāde-i tab‘-ı laṭifleri (3) olarak şebt-i cerīde-i imlā kılmān eş‘ār-ı dil-pezīrleri işbāt-ı (4) şāhid-i müdde‘āya bürhān u delīldür.(5)

Ġazel (6)

(Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilün)

Va‘d-ı vaşla şanma kim bu ḥālet-i inkārdur (7)

Lafz-ı lā lā ‘āşıka bir gizlice ikrārdur (8)

Şebnem-i eşk-i faḳīrān yerde kalmaz ey gönül (9)

Rīsmān-ı cezbe-i ḥürşid himmet-vārdur (10)

Şādīkāne kizbine aldanma şubḥ-ı devletün (11)

Nitdügin bilmez o çarḥ-ı sifle pek idbārdur (12)

Hīç taḳvādan eşer kalsun mı bizde zāhidā (13)

Meclis-i ‘aşkuñ ğidāsı hep mey-i serm-şārdur (14)

¹⁸ Der-kenarda (17a) Nedim hakkında Sicill-i Osmani'den alınmış şu bilgiler yer almaktadır: Eginlizāde genc Ḥalīl Ağanuñ ḥafidi Turunci Muştafa Ağanuñ maḥdūmidur. Enderün-ı hümāyūndanolup 1223’de duḥān gümrükçüsü oldu. Şoñra kaşāb-başı olmuştur. 1251’de aġnām müdürliği ‘unvānıyla ism-i me‘mūriyeti taḥavvül itmişdür. 1253 zi‘l-ka‘desinde fevt oldu. Eyüb’de medfūndur. Maḥdūmı Şevket Beg’dür. Sicill-i Osmānī

Az mı luṭf eyler Nedīm-i zāre ey dil gizlice (15)

Şüretā gerçi o şeh hūn-ḥ'ardur ḡaddārdur (16)

Ve lehü (17)

(Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün)

Şu' ā' -ı şevḳ-i vaşl-ı yār pür-şūr oldı gitdikce (18)

O şūḥuñ ḥüsn-i 'ālem-sūzı meşhūr oldı gitdikce (19)

Felekde sīnesin mecmū' a-i ḥakkāke döndürdi (20)

O māhuñ defter-i dāḡında meşṭūr oldı gitdikce (21)

[18a] Kırdı şīşe-veş seng-i ḡamıyla ḳalb-i üftāde

Hemān ḳaşr-ı dil-i aḡyār ma' müre oldı gitdikce (1)

Ne ḥikmet pertev-i lüṭfin dirīḡ itmez iken evvel

O mihr ü ḥüsn-i 'ālem-tāb māḡrūr oldı gitdikce (2)

Ḥumār-ı keyf-i vuşlat çekmezem didi Nedīm ammā (3)

Şarāb-ı şīve-i 'aşḳuñla maḥmūr oldı gitdikce (4)

İbrāhīm Ferīd (5)¹⁹

Ḳostantiniyye-i maḥmiyede ḥ'āce-ḡān-ı dīvāndan İsmā' il Efendi nām zātuñ (6) ḥırmeng-
geh-i şulbünden dāne-feşān-ı 'ālem-i şühūd āverde-i mezra' a-i būd u ne-būd (7) bāliḡ-i
ḥadd-ı nişāb oldıḡı hengāmda ki 1203'de (8) ḥudāvendigār-ı zamān ḥazret-i Sulṭān Selīm-i (şālīs)
efendimüz ḥazretlerinüñ mesned-āra-yı (9) evreng-i 'Oşmānī oldukları an-ı su' d-ıḳtırānda ḥazīne-i
hümāyūna çerāḡ olarak (10) taḥşil-i ma' ārife teşmīr sā' id-ihimām itmegin bi'l-istiḥḳāk kātībān-ı
kenz-i şehen-şehīye (11) iltihāk ile nā'il-i merām olmasın bir şā' ir-i nikāt-pirā vü remz-āşinā-yı
ḥoş-dem, (12) tab' -ı pesendide ile müsellemler ü mergüb-ı 'ālem olup işbu eş'ār-ı feşāḥāt-medār (13)
şā' ir-i mezbūruñ kelimāt-ı belāḡat simātındandır. (14)

Ġazel (15)

(Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilün)

Ġonce-i verd-i terüñ eşḳ ile ḥandān buluruz

'Āşıḳ-ı dil-şüdeyi hecr ile giryān buluruz (16)

¹⁹ Der-kenarda İbrahim Ferid'le ilgili Sicill-i Osmaniden alınmış şu bilgiler yer almaktadır: İbrahim Ferid Beg Ḥ'āce-
ḡāndan İsmā' il Efendi'nün maḥdūmidir. 1203'de serāy-ı hümāyūna girüb hazīne-i hümāyūna kātib sonra Mihrimāh
Sulṭān evḳāfı mütevellisi oldu. 257 şevvālinüñ şurre-i¹⁹ hümāyūn emini iken Şam'da vefāt itmişdür. Sicill-i Oşmānī

Turkish Studies

[18b] Firķāt-i yāre ŧitāb itdigimüz ŧanma tehī (1)

Meclis-i vuŧlatı biz külbe-i aħzān buluruz (2)

Dāğ-ı dil-ħūn ile ifnā-yı vücūd it ey dil (3)

Ṭālib-i ‘aşķ olana dest-i kerem-yāb buluruz (4)

Ṭāli‘ -i naħsımı yād itme bu dem gel kerem it (5)

Encüm-i kevkeb-i iķbālimi lertzān buluruz (6)

İderiz ħāk-i mezelletde ķarār-ı bisyār (7)

Cāh-ı devletde müdām ‘ālemi vīrān buluruz (8)

Ĥāzıķ-ı tıbb ile hem-bezm olamazsaķ da Ferīd (9)

Yāre-i dāğ-ı ŧerār-efgene dermān buluruz (10)

Nıŧfet (11)

ŧā‘ir-i mezbūruñ nāmı Muŧafā, vücūd-ı bīhūdı perveriŧ-yāfte-i ħāk-i (12) pāk İstanbul’dur. “Ĥasan Bayraķdār” dimekle ŧehir bir ādemūñ ŧulbünden (13) rāyet-efrāz-ı mülħime-i imkān ve velvele-endāz-ı āŧub-gede-i cihān olup (14) nā-resīde-i ħādd-ı niŧab bir ŧāb iken serāy-ı ħalaṭaya ķerāğ olarak (15) ve sa‘y-ı mertebe-i kesb-i ma‘āriife ħūŧiŧ üzere iken Enderūn u Ĥazīne-i (16) [19a] Ĥümāyūn’da ārām-ġir ve ‘idād-ı kātībān genc-i ŧehen-ŧehīden ma‘dūd olup (1) eŧer-i āŧār-ı nādīde ŧi‘ārından bir ‘aded ħazel-i rengīn-edā-nüviŧte-i nüŧħa-i (2) müŧevveŧü’l-implā ķılındı. (3)

Ėazel (4)

(Mefā‘ilün/Fe‘ilātün/ Mefā‘ilün/Fā‘ilün)

Ėiyā-res oldı yine ṭab‘a āfitāb-ı feraħ (5)

Münevver itdi ŧeb-i tār derdi tāb-ı feraħ (6)

Hemīŧe sāħa-i dilden ħumūmuñ ardınca (7)

Geķer nesīm gibi esb-i pür-ŧitāb-ı feraħ (8)

Ėamında ŧādī-i diġerle eylemiŧ ülfet (9)

İder mi ‘āŧıķ-ı ħam-ħār irtikāb-ı feraħ (10)

Ümīd-i buse-i va‘diyle eglenür ‘āŧıķ (11)

Raķam-zed-i ħaṭuñ olmuŧ ider hisāb-ı feraħ* (12)

Turkish Studies

Zevâl-i 'âlemi derk eyliyen dil-i âgehler (13)

Ne dil-şikeste-i gamdur ne zevk-yâb-ı feraḥ (14)

Yeter bu mev'ize tehdîd-..... ey vâ'iz (15)

Kitâb-ḥânedede yok mı 'aceb kitâb-ı feraḥ (16)

Unutdurur gam-ı şad sâleyi derûnundan (17)

İderse ḥâme eger Nişfet intiḥab-ı feraḥ (18)

(* "ḥisâb-ı feraḥ" ğalaṭdur. Toğrısı "ḥisâb-ı ferâĝ"dur)

[19b]

Fâzıl (1)

1187 târiḥinde râyet-efrâz-ı baĝi vü fesâd ü kişver-i ḥicâz 'arz-ı muḳaddesi (2) nice zamân iderek âhirü'l-emr ḥademe-i küh-endâz u şavlet-i düşmen-şiken-i (3) tâḳat-güdâz devlet-i 'aliyye ile laĝzide-pây-ı ḥufre-i bevâr olan Tâhir (4) 'Ömer'ün nebiresi merḥûm ḳapudân Ḥasan Paşa-yı ğâzi ma' iyyetiyle süy-ı âsitâneye (5) vuşul ü serây-ı dil-ârâ-yı şehr-yâriye duḥûl ve ḥazîne-i ḥümâyûn ğulamânı (6) silkine insilâk ile kâm-bîn olup cibillet-i mâder-zâd ü ḥıynet-i pür-isti'dâdına (7) merküz olan gevher-i 'irfân lâzimesince serây-ı ḥümâyûnda müddet-i mekt ü iḳâmetinde (8) evḳâtını kütüb-i fûnûn u 'ulûma maşrûf itmegin rûz-be-rûz eş'âr-ı belâĝat-(9)şî'âr u rütbe-i ṭab'-ı bülend-iḳtidârı derece-i teraḳḳiye irtifâ iderek buḳ'a-i sūḥan-verân-ı (10) selef ü peder-i kühen-sâl-i mezâmîne veled-i ḥayrû'l-ḥalef olup evâsıt-ı salṭanat-ı Sulṭân (11) 'Abdü'l-ḥamîd Ḥan-ı [evvel]de ber-muḳtezâ-yı şive-i şütür-gürbe-i gerdün-ı (12) nâ-behencâr bir bî-mâye-i nân-pâre ile çerâĝ olup müdde-i vefire peygüle-i (13) endüh u âlâmda ğunûde-i ıztırâb olduĝı ḥâlde 1203(14)de sulṭân-ı selâṭin Sulṭân Selim-i (sâlis) Ḥân efendimiz ḥazretlerine (15) [20a] cülûs-ı şevket-me'nûs-ı ḥümâyûnlarında nesâyim-i ḥayât-bâḥşâ-yı iltifât-ı(1) mülûkâneleriyle dil-i mürde-ĝân-ı erbâb-ı ma'ânî ḥayât-ı cavidânî bulmalarıyla Fâzıl-ı (2) mezbûr daḥi ḥayât-ı tâze vü ṭarâvet-i bî-endâze bulmaĝın 'atebe-i (3) gerdün-ı mertebe-i şehen-şâhânelerine taḳdîm-i ḳaşâ'id ü âşâr itdükce in'âm u iltifât-ı (4) firāvân ile rütbe-i ḳadr-i eş'ârı resîde-i küngüre-i âsmân u silk-i ḥ'âceĝâna (5) ilḥâḳ ile mezîdü's-şân olmuştur. (6)

Fâzıl-ı mezbûruñ müretteb ü müdevven dîvânı ve bu an-ı sa'd-ıḳtırânda (7) te'lîf-gerde-i kilik-i fusûn-sâzı (Ḥübân u Zenân-nâme) ismiyle velûd-endâz (8) olan âşâr-ı feşâḥat-medârı inşâf budur ki 'Aṭâyî vü Şâbit-i (9) mu'ciz-beyân u sâ'ir erbâb-ı ma'ârif ü kemâlûñ eşerlerine rüçḥânı hüveydâdur. (10) [Mü'ellif-i kitâb 'Âkif Beg buraya Fâzıl'ıñ bir iki ğazeliyle bir müseddesini (11) derc eylemiş ise de dîvânı maṭbû' olduĝundan naḳlinden şarf-ı naẓar olundu] (12)

Es'ad (13)

Dârü's-salṭanat-i maḥmiye-i Ḳostantiniyede yine perverde-ni'am-ı keşirü'n-nevâl-i ḥümâyûndan (14) İbrâhîm Aĝa nâm zâtuñ şulbünden dirâḥşân ve 1175'de (15) [20b] Enderûn-ı Ḥümâyûn u ḥâne-i ḥazîne-i feyz-i meşḥûna çerâĝ olup ḥudâvend-i (1) ḥuld-âşiyân 'Abdü'l-ḥamîd-i [evvel] ḥazretleri câlis-i evreng-i (2) 'Oşmânî olduĝlarında silâḥşörlük ile be-kâm ve giderek rütbe-i sâmiye (3) ser-bevvâbîn-i dergâh-ı 'âlî ihrâziyle şebdîz-i reh-vâr iḳbâlî sür'aten (4) maḳşûdda ḥırâm ve el-ân ezmine-i zinde-ĝânisi bu siyâk ile (5) güzerân ya'ni ĝâḥ der-i 'aliyyede ḥâne ve sâḥil-ḥânesinde (6) ârâm u ĝâḥ ḥidemât-ı devlet-i 'aliyye ile bilâd-ı sâ'ireye taḥrîk-i rikâb-ı (7) iḳdâm ider bir şâ'ir-i nâdire-ĝüftâr olup işbu ğazel-i âbdâr (8) mezbûruñ eş'âr-ı melâḥat-dişârındandır. (9)

Turkish Studies

Ġazel (10)

(Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün)

Āfitāb-ı hüsnüni gördüm muşavver nürdan (11)

Pertevi gözler kamaşdırmaz mı 'ömrüm dürdan (12)

Perde-i şeb içre gūyā nūr-ı a' zam gösterir (13)

Ref' iderse kākülün ol gerden-i kāfurdan (14)

Ser-te-ser geşt eyledüm dünyāyı mişlin görmedim (15)

Gördüm ancak 'aqsini āyine-i billürdan (16)

H'āhiş-i būs-ı ruhuñ dilden gider mi sevdiğim (17)

Devr olur mı nakş-ı gül hiç kase-i fağfurdan (18)

[21a] Şormuş oldum la'l-i mey-gün-ı lebin hāşiyeten (1)

Fitneler kopardı rakīb-i kāfir-i pür-şurdan (2)

Bilmez Es'ad lezzet-i kand-ı kelām-ı yārdan (3)

Lezzet-i kām almadıkça tā bihişt-i hürdan (4)

Reşid (5)

Nāmi Muḥammedür. Şi'r ü inşā vü hüsn-i haṭṭ-ı bī-hemtā ile (6) 'aşrında velvele-engiz-i şöret-nümā Egri kapulu Rāsim Muḥammed Pākize-edānuñ (7) şemere-i fu'adı olup 1174 tārīhinde pederlerinüñ vefātı (8) vuḳū'unda vālid-i mācid-i şehen-şāh-ı bende-nevāz Sultān Muştāfā Hān (9) ḥazretlerine eşer-i 'ināyet-i 'ālem-şümül- ḥıdīvāneleriyle hāne-i ḥazīne-i hümāyūna (10) çerāğ ve bir müddet ol maḥall-i feyz-intimāda güzārende-i evān ü genc-i (11) şāygān-ı şeh-r-yārīde kitābet-i şānīlik ḥıdmet-i celilesiyle kesb-i ser-māye-i (12) şöret ü şān itmişken merḥūm Firdevs-nişin Sultān 'Abdu'l-ḥamīd (13) Hān cālis-i evreng-i 'Oşmānī oldukları tārīhde ḍarb-hāne-i 'āmire (14) kitābeti vü şāhib-i 'ayārlık ḥıdemātıyla sebīke-i nā-meskūk emānisi (15) [21b] meskūk ve dīvān-ı 'ālī ḥ'āceliği iḥrāz ile zirve-i medāric-i kübrā-yı (1) salṭanat-ı seniyyeye 'urūc u sülūk itmişken ḥıdmet-i keşirü'l-gāvā'il-i (2) şāhib-i 'ayārlıktan tekül u istinkāf birle ba'zı ḥıdemāt-ı (3) dīvāniye vü kitābet-i ḍarb-hāne-i 'āmire ile güzārende-i evān bir şā'ir-i (4) nādīde-zebān-ı ḥulvü'l-lisān olup işbu tezkireye taḥrīr ü taştīr (5) için ḥaḳīre irsāl buyurdukları çend 'aded ḡazel-i ābdār-ı rengin (6) ketb-i cerīde-i imlā kıldı. (7)

Ġazel (8)

(Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün)

Fehm iden bu çeşme-sār-ı kevnī mānend-i serāb (9)

Āb u tāb itmez anuñ mīnā-yı kālbin neş'e-yāb (10)

Turkish Studies

Semt-i âlûde-dile sulţân-ı   aşk itmez nüzûl (11)

Menzil olmaz şâh-ı   âli-şân için cây-ı harâb (12)

Def  -i ağıyar eyle ol hem encümen ol mihr ile (13)

Bâ   iş-i cem   iyyet-i zerrât olur gitse şehâb (14)

Zîr-i pây ol âsitân-âsâ cihâna bî-vücûd (15)

Bâb-ı   irfâna eger isterseñ etmek intisâb (16)

Bî-bedel bir mâhir ü tab   -ı   afifâ kim Reşid (17)

Şîve-i hüsni ü cemâl-i nazmına olmaz cevâb (18)

[22a] **Der Beyân-ı Şu   arâ-yı Kilâr-ı Hâş (1)**

Hâmid (3)²⁰

Mîr Muhammed Tayfûr demekle meşhûrdur. Silsile-i neseb-i vâlâ-hasebi şadr-ı esbak (4) hekîmbaş-ı-zâde   Alî Paşa merhûmuñ hemşîre-zâdesi ricâl-i devlet-i   aliyyeden (5) bevvâbin-i dergâh-ı   âli, zübde-i erbâb-ı   irfân, (6) şâ   ir-i sihr-beyân Nûh Beg merhûmuñ şulbünden derü'l-hilâfe-i Kostañiniyye-i maħmiyede gehvâre-i zîb-i (7) vücûd olmuşdur. (8)

Umûr-ı ğarîbedendür ki pertev-i neyyir-i vücûdî Zühre nâmiyle mevsûm (9) bir cârîye-i zengî-nijâduñ meşîme-i zulmet-kede-i rahminden bürka   -endâz-ı   âlem-i vücûd (10) u tutuğ-bâz-ı peyker-i kâfur-fâm-ı fezâ-yı şühûd olduğı hağ bu kim hayret-fermâ-yı (11) erbâb-ı   uğul olmuşdur. Tafşil-i icmâli budur ki peder-i   âli-güherleri (12) me'mûriyetle   âzim-i diyâr-ı Dimişğ olup çend müddet belde-i mezbûrede (13) bi'l-iğtizâ mekt ü iğâmeti eşnâda kibâr-ı meşâyih-i tûruğ-ı   aliyyeden Şeyh Murâd-zâde (14) demekle şehîr bir fâzil-ı şâhib-irşâduñ berây-ı hediye virdiği bir cârîye-i (15) zengiyyü'l-aşlı diyâr-ı mezbûrda teserrî birle hâmile vü der-i sa   âdete vuşûlünde (16) [22b] zîver-i âğuş-ı ğâbile olup ekşeriyâ bu mişillü vâlidesi   Arab (1) olanlar Hâbeşî-peyker tevellüd ider iken şâ   ir-i mezbûruñ ğârîku'l-   âde (2) olarak aşlâ vücûdunda eşer-i sevâd nâ-peydâ vü   alâyim-i zengilik hüveydâ (3) vü rû-nümâ olmamış maħz-ı ğudret-i ilâhiyye vü ğikmet-i bî-nihâye-i Şamedâniyye olduğı (4) dağığa-şinâsân-ı erbâb-ı tedğığa   âyândur. (5)

Bâliğ-i sinn-i bulûğ olmağsızın 1190 senesinde peder-i büzürg-vârı (6)   âzim-i dâr-ı beğâ olmağın Enderûn-ı Hümâyûn'da Kilâr-ı Hâşşa çerâğ (7) ve ol dergâh-ı feyz-i meşhûnda taħşil-i ma   ârif ü kemâlâta bezl-i hemyânçe-i (8) iğtidâr ile engüşt-nümâ vü hağt-nüvislikde şâhib-i yed-i tûla, (9) kitâbet ü inşâ vü şi'r-i   uzûbet-efzâsı ğadd-i nihâyete reside (10) olup bu hağkirûñ-mertebe taħşilim ol zât-ı ma   ârif-simâtuñ (11) eşer-i terbiye-i irşâdı vü ğavâ   id-i külliye-i edebiyâtda üstâdı olup (12) zerre mişâl pertev-i ğürşid-i zâtından istifâza-i envâr-ı âşâr itdiğüm (13) üstâdumdur. (14)

Fârisî vü Türkî eş   ar-ı dürer-bârı ve ta   birât-ı zengîn ü dil-nişini (15) pesendide-i bülegâ-yı nükte-sencân bir Mîr-i feţânet-semîr olup nigâşte-i (16) şâğife-i imlâ ğılınan ğazeller eşer-i ğâlem-i mu   ciz-rağamlarıdır. (17)

²⁰ Şairle ilgili şu şekilde bir not düşülmüştür. (Cild 3 Sicill-i Ahvâl şâğife 6)

[23a]

Ġazel (1)

(Fe' ilātün/Fe' ilātün / Fe' ilātün /Fe' ilün)

Dil-i sevdā-zede ġisūlarına beste midür

Yoġ hemān bir başıboş 'āşıġa vāreste midür(2)

Tır-i tız-i niġehün kārına yoġdur ārām

Zaġmuñ ey ġaşı kemān sīnede peyveste midür (3)

Āh-ı serd-i dil-i 'uşşāġa tayanmaz didiler

Serv-i nāzum o ġadar tāze vü nevreste midür (4)

Her zamān yāde gelür ġāmeti bilmem ki 'aceb

Beyt-i endişeme bir mışra' -ı berceste midür (5)

Sür' at itmez reh-i eş'ārda táb' -ı Hāmīd

Yoġsa de 'b-i şu' arā cünbiş-i āheste midür (6)

Bunca dem sāġar-ı Cem bezmimizi devr itmez

Cām-ı ġātır gibi sākī o da şikeste midür (7)

Ve lehü (8)

(Fe' ilātün/ Fe' ilātün/ Fe' ilātün/ Fe' ilün)

Devr-i ma' kūs-ı cihān ġālīmi taġyir itdi

O felek-meşrebi benden niye dilġir itdi (9)

Süzilüb dīde-i şeh-bāz-ı şikār-ı şūġı

Bir niġhle nice 'anġaları teġcīr itdi (10)

Düşeli vādī-i sevdāsına zülf-i siyehün

Dil-i mecnūn reviş-i nāle-i şebġir itdi (11)

Māye-i feyz-i şafā yoġ bize meyden ġayrı

Ĥaste-i hicre bunu muġbeġe tedbīr itdi (12)

Turkish Studies

Seyr idüp zülf-i perîşânımı fesden vâ' iz
Bağş-i vaşlı uzadup şöhbeti zencîr itdi (13)

Pîr ü fâzıl-ı sihir-âver olup ey Hâmid (14)
Kilk-i cādū nice mā' nâları teşhîr itdi (15)

Fennî (16)²¹

1184 hilâlinde vuķū' bulan sefer-i hümâyûnda kedhüdâ-yı şadr-ı 'âlî iken (17)

[23b] ihrâz-ı rütbe-i 'ulyâ-yı vezâret ve Ruscuķ cāniblerinde râyet-efrâz-ı (1) celâdet iden ve ba' de'l-muşâlahâ nice nice eyâlet ü elviyeye sâye-fiken-i (2) 'adl u dād olarak serhadd-i Hötîn muhâfızı iken irtihâl eyleyen (3) Ğâzi Aĥmed İzzet Paşa merhûmuñ şulbünden şehri-i dil-âra-yı Haleb'de (4) dırağşân u zîver-i gehvâre bir küdek-i meh-pâre iken peder-i behişt-(5)maķarlarıyla ekser bilâd-ı maĥrûsada leme'ân u pederleri târik-i kâr u bâr-ı (6) cihân olduķda birâderleriyle berâber ufķ-ı dârü's-saltâna-i seniyyeden lâmi' ü şadr-ı meķâdir-şinâs (7) Hâlil Paşa merhûmuñ neyyir-i ihsâni ĥaķķ-ı müşârün-ileyhümâda sâtî olup (8) pederleriyle beynlerinde ĥılta-i dirîne ve meveddet-i kadîmeye mebnî mîrân-ı (9) mumâ ileyhümâyı enderûn-ı hümâyûna çerâğ u şâ'ir-i mezbûrî Kilâr-ı ĥâşşa (10) çerâğ itmeginmertebe kesb ü istifâza-i tâbiş-i efânin ü ma'ârif (11) ile rûz-be-rûz iltimâ' iderek eş'ârî şöhet-gîr ve âşâr-ı bî-nazîri (12) nâ-şinîde vü nâdide sühân-sâz u kaşîde-perdâz olmuşdur. (13)

Ğazel (14)

(Müfte' ilün/ Mefâ' ilün/ Müfte' ilün/ Mefâ' ilün)
Ol meh-i bî-vefâ 'aceb böyle niçün feleklenür (15)
Göklere devr-i âhımız ĥasret ile direklenür (16)
Ķal' a-i tende rûz u şeb nevbet-i vaşlı ol şehûñ(17)
Sûziş-i toḅ-ı âh ile leşker-i ğamla beklenür (18)

[24a] Gelse kenâr-ı cûya ger meh gibi mâhî şaydına
Şevķ-i ruĥıyla dil hemân oltaşına semeklenür (1)

Vaķt-i şitâda gitmesün tâlib-i cûya 'işrete
Merdüm-i çeşm ü tıfl-ı nâzımız niçün bebeklenür (2)

Tâbiş-i meyle ruĥları gül gibi âl âl olup
Bir mezedür ki lebleri bezmimize çileklenür (3)

²¹ Der-kenarda Fennî Bey hakkında Sicill-i Osmani'den alınmış şu bilgiler bulunmaktadır: (Fennî Beg) Hezârğradlı 'İzzed Aĥmed Paşa'nuñ maĥdümüdur. Serây-ı hümâyûna alınıp bi't-tefeyyüz Sulţân Muştâfâ Hân-ı râbi'e ser-kâtibi oldu. 1223 cemâziye'l-âĥiresinde vefât itmişdür. (Sicill-i Oşmânî)

Gāhi ferīd-i ‘aşr olup kendini ider āşikār

Gāh nihān-ı hāk olup cismini köstebeklenür (4)

Ten kafesinde Fennīyā dil qarın ağrısındadır (5)

Yāvru kanārya gibi bī-çāre hemān tünklenür (6)

Vāşif (7)²²

Zümre-i şeh̄r-āşüb-i şeh̄r-yān u fırka-i tāze-güyān-ı Sitanbul-ı behcet-nişāndan olup (8) nām-ı kirāmīleri ‘Osmāndur. Destūr Sa‘īd ‘Alī Paşa şeh̄d olduğdan sonra (9) bā-rütbe-i mīr-i mīrānī Belgrad dārū’l-cihād muhāfızı iken serdārlik ile mesned-āra-yı şadāret (10) olan bu büstāncıbaşı Hālil Paşa’nuñ birāderlerinüñ kerīme-zādesi olup (11) eyyām-ı tufūliyyetinde ğalaṭa serāyına ve hūdāvendigār-ı sābık ‘Abdü’l-ḥamīd Hān ‘aliyhi’r-raḥme (12) ve’l-ğufrān ḥazretlerine evāḥir-i salṭanatında enderūn-ı hümāyūnda kilār-ı ḥāşşa (13) çerāĝ ü ‘aṭāyā-yı şeh̄riyāriden tartīb-i dimāĝ-ı bī-ferāĝ birle rüz-be-rüz (14) ‘uzūbet-i zebān u şīr-in-i şī’r-i bedī‘ ü’l-insicāmı ḥalāvet-baḥş-ı mezāk-ı ehl-i dilān(15) olarak bir şā‘ir-i māhir-i āteş-zebān olmuştur. (16)

Bu ḥākīr-i pūr-takşīr muḥarrir-i ḳalilü’l-bidā‘ a (Muḥāmmēd ‘Ākif)-i şikeste-zamīre (17)

[24b] ibtidā evān-ı heves-kārīde mirvaḥa-cünbān-ı şevḳ olarak fezā-yı (1) şī‘r ü inşāya sülüküme ‘illet-i müstakille olduğundan başka bu kitābuñ (2) keşīde-i silk-i sūtūr ḳılınmasına daḥi şā‘ir-i mezbūruñ teşvīḳ-i dānā-(3)firībi olmuştur. (4)

[Vāşifuñ dīvānı maṭbū‘ olmaĝla aşl-ı kitāba derc olunan (5) eş‘ārınūñ naḳlinden şarf-ı nazār ḳılındı.] (6)

Feyzī (7)

Zamān-ı Maḥmūd Hān-ı evvelde ḥekīmbaşılıḳ zamīmesiyle (8) şadr-ı Rūmı iḥrāz iden Muḥāmmēd Sa‘īd Efendi-zāde eṭbbā-yı ḥāşşadan (9) sābıka Şām ḳādısı Muḥāmmēd ‘İzze’d-dīn Efendi’nuñ maḥdūmı (10) olup tekmīl-i sinn-i şebāb ile dāḥil-i ḥadd-i nişāb olduğı 1193 (11) tārīhinde enderūn-ı hümāyūnda kilār-ı ḥāşşa çerāĝ ve el-ān (12) ol maḥall-i feyz-intimāda zuhūr-ı ser-nüvişt-i ezelisine nigerān-ı zarīf-i (13) nükte-ver şā‘ir-i ma‘ārif-perverdūr. (14)

İşbu ḳıṭ‘a-i bī-tahrīr ü tastīr içün muḥārrir-i ḥākīre vedī‘ā vü sipāriş (15) [25a] buyurmuştur. (1)

Nazm (2)

(Mefā‘ilün/ Mefā‘ilün/ Mefā‘ilün/ Mefā‘ilün)

Benim sen pādīşāh-ı ḳişver-i ḥüsn ü cihānımsuñ (3)

Ḥayāt-efzā-yı cānım şīve-kārım nev-civānımsuñ (4)

²² Der-kenarda Vasif ile ilgili Sicill-i Osmani’den alınmış şu bilgiler yer almaktadır: (230 rebī‘ ü’l-āḥirinde piş-gir ağası, ba‘de anāhtār ağası, 232 rebī‘ ü’l-āḥirinde kilār kedhūdāsı, 234 recebinde müteḳā‘id²² olup ba‘de ḥ‘ācelik virilmişdür. 1240’da vefāt itdi. Üsküdarıda Miskīnlerde medfūndur. Birāderi Sa‘dullah Efendidir ki Enderūn-ı Hümāyūn’da mü‘ezzin-başı olmuştı. Şoñra müteḳā‘id olup 1270’de vefāt itdi. (Sicill-i Osmānī)

Fezâ-yı sînem oldı tîr-i bî-pâyâniñâ âmâc (5)

Pey-ender-pey gelür nevk-i müjeñ kâşî kemânımsuñ (6)

‘Ârif-i Diger (7)

Ûudemâ-yı ekâbir-i salţanat seniyyeden, dürrüt-t-tâc efser-i ‘ismet, cevher-i (8) şehensâh-ı Sikender-şevket şâh Sultân-ı ‘aliyyetü’ş-şân-ı Züleyhâ-‘iffet (9) hazretlerine kedhüdâlıklarıyla nice zamân kesb-i şöhret iden Halîl Ağa (10) merhûmuñ kedhüdâsı Aħmed Efendi’nüñ şulbünden 1183 târihinde kadem-nihâde-i(11) şahrâ-yı şühüd olup bâliğ-i sinn-i temyîz olmağsızın Enderûn-ı Hümâyün’da (12) kilâr-ı hâş hademesi silkine münselik ve refte refte çûkadârlık (13) hil’ at-i zibâsıyla mükerrerem olup el-yevm ol vâdilerde püyândur. (14) İsm-i sâmilere Muħammed’dür. Eyyâm-ı şebâbında taħşîl-i fûnûna şarf-ı tâb ü (15) tüvân iderek miyân-ı aħrân ü etrâbında ĥiddet-i zihn-i fehm ve mâye-i tab’-ı selîm (16) ile müşâr-ı bi’l-benân olup âşâr-ı melâhat-dişârımdan çend ‘aded (17) [25b] ğazel-i zengîn-edâ nüvişte-i sımţ-ı imlâ kıldı. (1)

Ġazel (2)

(Fe’ ilâtün/ Fe’ ilâtün/ Fe’ ilâtün/ Fe’ ilün)

Dil viren dil-ber-i dâñâ-dile dil-gîr olmaz

Sâde efsûn u fesâneyle de teşhîr olmaz (3)

Ne cihân-dîdeleri eyledi ĥâb-âlûde

Çeşm-i mestânesi bir vech ile ta’ bir olmaz (4)

Mû-be-mû diğğat idüp bu gice behzâd-ı ĥayâl

Çin-i zülfe didi şebbû gibi taşvîr olmaz (5)

Gül-i ruhsârını mümkün mi ki vaşf ide zebân

Büy-ı gül-şûret ile kâ’il-i taħrîr olmaz (6)

Yoğdur ‘Ârif o hümâ meşrebi şayda tedbîr

Kimsenüñ dâm-ı ĥayâlâtına naħcîr olmaz (7)

Ve lehü (8)

(Fâ’ ilâtün/Fâ’ ilâtün/Fâ’ ilâtün/Fâ’ ilün)

Gül ruħuñ bûyından olmuş ser-te-ser gül-zâr mest (9)

Ġonca şerminden ‘arağ-rîz ‘andelîb-i zâr mest (10)

Dâğ yakmış lâle gök kândîl yatur sünbülleri (11)

Nergisüñ çeşmi süzülmüş serv-i ĥoş refâr mest (12)

Turkish Studies

Ġam degil cām-ı lebüñ būs eylesem cānā bu şeb (13)

Tā şabāh-ı haşre dek almışdı eşmüñ vār mest (14)

Halka bımār hıç olup itmezdi ařlā ser-fürü (15)

Şemm idüp tıryā-ı hālİK oldı zülf-i mār mest(16)

Kimden āyā eylesem keyfıyyet-i ‘aşı su’āl (17)

“‘Ārif-i āgāh-ı ser-ōş vāıf-ı esrār mest” (18)

[26a]

Rā’if (1)

Şadr-ı esba Dāmād İbrāhım Pařā-zāde vüzerādan genc Muammed Pařa merūmuñ (2) necl-i baılı silāşörān-ı şehryārīden el-ac İbrāhım Begüñ madūmıdır. İsmi (3) Amed olup daha küdeg-i nā-resīde iken Ġalaa serāyında bir sene midārı (4) ārām itmişken dest-yārī-i ‘avn-bārı ile Enderün-ı Hümāyün’da hāne-i kilāra (5) erāğ olmuşdur. Şā’ir-i müşārün ileyh edīb, lebīb, şāhīb-i fikr-i şā’ib, (6) lınü’l-cānīb bir feānet-semİR ve şā’ir-i şİRİN-süan u rengİN-edā olup āvān-ı (7) şebābında tetebbu’-ı ketb-i devāvİN ü ma’ārif-i edebiyye ile iştiğāl iderek hālīyā haında(8) büra’-endāz haql-e-gāh zuhūr olaca ‘arūs-āmāy u emānisine eşm-güşā-yı intizār (9) üzeredür. Eşer-i tāb’-ı āteş-nāk ü āşār-ı alem-i ālākları olan bir ‘aded ğazel (10) ve bir müseddēs-i bī-bedel şebt-i cerīde-i imlā ılındı. (11)

Ġazel (12)

(Mefā’ılün/Mefā’ılün/Mefā’ılün/Mefā’ılün)

Bu şeb endīşe-i hāl-i ruuñla bī-arār oldum

Hevā-yı kākülünle şuba dek encüm-şümār oldum (13)

Düşüb ümmīd-i vaşluñla tarī-i minete ey şu

Belā-yı nā-girīz-i ‘aş-ı cān-sūza dü-ār oldum (14)

Dirīğ ey bī-vefā’ ömr-i ‘azīzim gedi minetle

Hemān derd ü ğamuñla bunca demdür eşk-bār [oldum] (15)

Ġül ey bī-gāne-meşreb bir nigāh-ı eşm-i rağbet ıl

Muāşsil cān-sitān-ı tīğ-i ‘aşa cān-sipār oldum (16)

[26b] Gelür bir ğün beni şāyān-ı nāz eyler ümīdiyle (1)

Dil-i Rā’if gibi ben de esİR-i intizār oldum (2)

Turkish Studies

Müseddesinden (3)

(Fe' ilätün/ Fe' ilätün/ Fe' ilätün/ Fe' ilün)

Dili ümmid-i vişälünle tebâh itmeyeyim

Bir daği ye's ü gâ-m-ı hicr ile âh itmeyeyim (4)

‘Âlemi düdî-ı âhımla sipâh itmeyeyim

Şerer-i süz-ı dilim meş‘al-i râh itmeyeyim (5)

Tevbeler sen gibi bî-rağma nigâh itmeyeyim (6)

Ba‘d‘ez-in dünyede bir böyle günâh itmeyeyim (7)

Ĥâmid-i Diger (8)²³

Nâm-ı nâmileri Muḥammed'dür. ‘Aşr-ı Sultân Maḥmüd-ı [evvel] ḥânide (9) şadr-ı a‘zam kedhüdâlığundan iki tûğ iḥsân olunan Kâmil ‘Abdu’llâh Efendi'nün (10) şulbünden İstanbul'da 1151 senesinde ‘âlem-i şühûda vâsıl olmuştur. (11) Müşârün ileyh pederleri vefâtından sonra serseri imrâr-ı melevân ü bî-ser ü sâ-mân (12) püyân olurken menba‘-ı mürüvvet ü iḥsân cennet-mekân Sultân Muştâfâ Ḥân (13) ḥazretleri ‘ârifeten 1172 târiḥi ḥilâlinde Enderün-ı Hümayûnda (14) Kilâr-ı ḥâşşa çerâğ ve idḥâl eyleyüb mumâ ileyh daği zebür-ı cemâl-i insânî olan (15) [27a] kesb-i edeb ü ‘irfân u taḥşîl bıdâ‘a-i ma‘ârif ü efnân ile (1) sermâye-dâr-ı nişâb-ı kemâlât ve şi‘r ü inşâyâ daği dest-res ü heves ile (2) bir şâ‘ir-i nükte-perdâz olduğdan mâ‘adâ fenn-i müsîkîde daği üstâd-ı (3) be-nâm olmağla şadâ-yı nevâ-yı nâlesi ‘Irâk ile Ḥicâz'da pervâz (4) u ihtirâ‘ ṭab‘-ı zarâfet-i pîrâyesi olan beste vü semâ‘ileri Nişâbûr u ‘Acem (5) ü İşfahâna velvele-endâz olup 1192 senesi zühür iden vebâ-i (6) azîmde bezm-gâh-ı serây-ı nâ-pâyârdan dârü'n-na‘ime rihlet eylemişdür. (7) Ḥaḳḳâ ki şi‘r ü inşâsı ferzâne vü gazelde yegâne, edîb, erîb, zekî (8)vü lebib, nâṭıḳa-perdâz, ḥoş-şoḥbet, meclis-ârâ, zât-ı nigû-ḥaşlet(9) idi. (10)

Merḥûm-ı mezbûr ile rütbe-i uḥuvvetde olan ḥâne-i ḥaşdan maḥrec (11) ve ḥâlâ Şehr-emînî Cävîd Aḥmed Beg müteveffâ-yı merḳûmda evrâkı perişân (12)u tesvîdden kalan eş‘âr u gazelîyyât u âşârını cem‘ ü tebyîz ile (13) bir dîvân tertîb eylemişdür ki andan naḳl u keşîde-i sımṭ-ı imlâ kılinan (14) âşâr-ı bedâyi‘-i şi‘ârlarıdır.

Ġazel (15)

(Müfte‘ ilün/ Müfte‘ ilün/ Fâ‘ ilün)

[27b] Bûs-ı leb-i la‘lüne ḳandır beni

Şol keremi it ki utandır beni (1)

Ḳorḳdı gözüm cevr ü cefâdan amân

İtmemege ḡayrı inandır beni (2)

²³ Hamid-i Diger'in Sicill-i Oşmânî 3/ 105'de yer aldığı belirtilmiştir.

Ḥāb-ı girān-ı ğam u endūhdan
Yekce çal ey sâ'at uyandır beni (3)

Cem'ola eṭrāfima pervānegān
Ol kadar 'aşkuñ ile yandır beni (4)

Derdini şor Ḥāmid'ūñ ey māh-rū
Bir şeb tā şubḥa boşandır beni (5)

Ve lehü (6)

(Mefā'ılün/ Mefā'ılün/ Mefā'ılün/ Mefā'ılün)
Cemāl-i meh-veşūñ seyr eyleyen meftūn olur cānā (7)
Düşüb zülf-i siyāhuñ kaydına mecnūn olur cānā (8)

Hevā-yı leylī-i zülfüñle 'uşşāk-ı perīşān-ḥāl (9)
Mişāl-i Ḳays āḥir 'āzīm-i hāmūn olur cānā (10)

Ḳızardıḳca gül-i nevhīz-i rüyuñ tābiş-i mülden (11)
Figān-ı andelīb-i ḥātırım efzūn olur cānā (12)

'Adüvler kām-yāb olduḳca būs-i la'lı-fāmuñla (13)
Mişāl-i ğonce-i neşküfte bāgrım ḥūn olur cānā (14)

Varup zānū-be-zānū ğayrılarla ülfet itdikce (15)
Derūnī Ḥāmid-i bī-çārenūñ maḥzūn olur cānā (16)

[28a] **Der Beyān-ı Şu'arā-yı Ḥāne-i Seferli (1)**

Rāsīḥ (2)

Mehter-ḥāne-i ḥāşşa ḥüddāmından ser-sūrnā-zen 'Oşmān nām kimesnenūñ şulbünden (3) mütevellid olup dāḥil-i ḥadd-ı nişāb u tekml-i sinn-i şebāb itdigi āvān ki (4) evāḥir-i salṭanat-ı 'Abdü'l-ḥamīd Ḥān-ı evvel ḥazretleridür. Ḥāne-i Seferli'ye çerāĝ (5) birle kesb ü taḥşil-i fenn-i edvār ve 'ulūm-ı nā-fenne vü efnān-ı edebiyeye sa'y-ı bī-şümār (6) iderek zamān-ı ḳalīl mürūrunda serheng-i şehir-yārīlik (7) rütbe vü ḥıdmetiyle kesb-i sermāye-i şöhret idüp bu zerī'a ile vāşıl-ı ser-menzil-i(8) merām ve giderek ḥāme-i nādire-sāz u kilik-i ma'ānī-perdāzlarına yine rusūḥ-ı tām (9) gelüb berāy-ı işbāt-ı müdde'ā çend 'aded ḡazel-i rengin-edāları nüvişte-i silk-i imlā ḳılındı. (10)

Turkish Studies

Ġazel (11)

(Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Mefā' ilün)

Gönül tennür-ı hecrinde kebāb olsun da alsun mı (12)

Sirişk-i çeşm-i pür-hünüm şarāb olsun da alsun mı (13)

Ġumār-ı asretüñ kimler için ey sākī-i meh-rū (14)

Mey-i lütfuñla a' dā teşne-yāb olsun da alsun mı (15)

[28b] Zālām-i leyl-i ğamdan görmesün mi 'āşıkuñ bir gün (1)

Ruĥ-ı meh-tābına zülfüñ niķāb olsun da alsun mı (2)

Ser-ā-pā dāĝ-ı hecrüñle ĥarāb-ābāddur cismüm (3)

Dil ü cānum ĥarāb-ender-ĥarāb olsun da alsun mı (4)

Elüñ çek māh-rüyundan amān ey pençe-i ĥürşid (5)

Kelef-veş tarf-ı engüştüñ şehāb olsun da alsun mı (6)

Hemān dört gözle gözler çār-südan maķdemüñ Rāsih (7)

Ġayālüñle nigāh-endāz-ı bāb olsun da alsun mı (8)

Ve lehü (9)

(Mef' ülü/ Mefā' ilü/Mefā' ilü/Fe' ülün)

Sensiz güzelim bezm ĥalāvet mi bulur ĥiç (10)

Bir tende ki cān olmaya rāĥat mı bulur ĥiç (11)

Şemāime-i zülfüñ ruĥuna olmasa perde (12)

Ġürşid-i cihān toĝmaĝa ruĥşat mı bulur ĥiç (13)

Zülf-i siyehüñ 'āşık-ı ĝam-dide görünce (14)

Sevdā-yı sevād ile selāmet mi bulur ĥiç (15)

Düzd-i nigeñ olmasa rehzen dil-i zāre (16)

Vādī-i firāķında nihāyet mi bulur ĥiç (17)

Turkish Studies

Mehcūr-ı sühan itmese ol çeşm-i ğazāli

Rāsiḥ ğazelūñ böyle nihāyet mi bulur hīç (18)

[29a] **Kāmil (1)**

Sābıku't-tercūme Mir Fāzıl'uñ birāderi olup büyük pederleri Ṭāhir 'Ömer (2) nihān-ı maṭmūre-i ḥāk oldığı melḥamede sā'ir dāverleriyle donanma-yı hümāyūn (3) ile 'atebe-i şehen-şāhiye vürūd ile Enderūn-ı Hümāyūn'da Seferli'ye çerāğ (4) buyurulup ol zāviye-i feyż-intimāda rüz u şeb kesb-i istifāzaya (5) verziş itmekde iken meş'al-i zinde-gānisi pūf-kerde-i tünd-bād-ı ecel olmağın (6) ğunūde-i mehd-i ḥāmūşān olmuştur. (7)

Şā'ir-i mezbūruñ cevdet-i ṭab' u nezāfet-i zihn-i selimi eger çend müddet (8) ḥırāmān-ı sāḥa-i ḥayāt olmuş olsaydı cümle-i nādire-gūyān-ı 'aşrdan (9) olacağı bedihī ve emr-i muḳarrer oldığı ba'z evrāk-ı perişān (10) ve dār-ı elsine-i erbāb-ı dāniş ü 'irfāndan gūş-zed u mestūrum olan (11) āşārından zāhir ü hüveydādur. İrtihālinden şoñra eş'ār (12) u āşārı tertīb ü cem' olmayup zāyi' ü telef olmuştur. (13)

Ḥaḳḳ-ı küştī-girānda 'alā ṭarīḳü'l-mülātefe bir 'aded manzūmelerine dest-resi(14) olmağın taḥrīr ü taşīr olundu. (15)

(Fe' ilātūn/Fe' ilātūn/Fe' ilūn)

[29b] Āferīnler yine ḳoz bekcisine

Seyr idenler didiler cümle belī (1)

Pehlivān böyle gerekdür ḥaḳḳā

Şimdi meydānuñ odur bī-bedeli (2)

Ṭuṭuşān kimdir anuñla 'acabā

Birinūñ var ise gelmiş eceli (3)

Berḳ-i ḥātīf gibi tābuñ göricek

Āteş-i ḍarb ile yandı Fereli (4)

Aldı ḳoz bekcisi meydānı yine

Ayağı yer mi başar hīç Tekeli (5)

Kāmilūñ oldu ḥōş-āyende yine (6)

Pehlivānāna bu zībā ğazeli (7)

Ḥātime vü Beyān-ı İcmāl-i Tercūme-i Ḥāl-i Faḳīr (8)

Çünkü ḥamd-ı Allāhu te'ālā Edhem-i siyeh-zānū-yı dil-keş ḥırām-ı ḥāme vü şebdīz-i (9) sebük-cevelān kilik-i siyeh-cāme tekāpū-yı fezā-yı beyzā-yı şāḥīfe-i ḳırtāsda (10) ya'ni risāle-i müşḳīn-i külāle-i müstetāb u mecelle-i celīle-i Mir'atü'l-'Aşḳ-ı (11) 'anberīn-niḳābda

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/3, Summer, 2012

.....ārām u nām-ı nāmī vü ism-i sāmī-i hümāyūnla (12) şaḥīfe-i dībācesi miskī-inḥitām ü zamān-ı pür-emān-ı şehen-şāh-ı İskender-gulām, (13) Sultān-ı Selāṭin-i 'ālem, ḥākān-ı ḥavākān-i 'Arab u 'Acem, ḥādimü'l-ḥarāmeynü's-şerīfeyn (14) [30a] Es-sultān ibnū's-sultān Selim Ḥān'a İbn Muştafā Ḥān له احسن الله (1)

(2) efendimiz ḥazretlerinde aḥsen-i vech ile tamām ve 'arz-ı sūdde-i 'ulyā-yı me'ālī (3) iḥtivā-yı gerdūn-ı i'tilā-yı hümāyūnlarına bir zerī'a cüst ü cū ve bir vesīle-i (4) esīle tedārikine tekāpū üzere iken el-yevm eḥaşş-ı ḥavāşş-ı muḥarribinden (5) evvelin-i terkīb-i mecmū'a-i ḳavābil ü dībāce-i risāle-i kevāmil 'ārif-i letā'if-i (6) ma'ārif, kerīmü'l-ḥulḳ u sūtūde-eṭvār, 'ulūvv-i fazl u kemāl ile ser-bülend (7) ve sümüvv-i dāniş ü edeble ercümend ḥālā kātibü's-sırr-ı şehen-şāhī 'ināyetlü fütüvvetlü (8) Aḥmed Efendi ḥazretlerine lihāze-i enzār-ı ḳadr-perver ve eşer-i 'uṭfet-i mekārim-(9)güster-i dāniş-nüvāzileriyle tertīb ü tensik ü taḳdīm sūdde-i sīne-i sipehe (10) āsitān-ı refik ḳılındı. Cenāb-ı tensik-sāz-ı terākīb-i kā'ināt celle celālūhu (11) mücellid-i bedī'ü'l-eczā-yı cihān maḥfūz-ı maḥfaza-i meşiyet-i ezeli vü mevzū'-ı kütüb-ḥāne-i (12) lem-yezeli olduḳca nām-ı nāmī vü ism-i sāmī-i hümāyūnlarıyla menābir ü mecāmi'-i (13) müzeyyen ve pür-şit ü şadā eyleye. Āmīn. (14)

Ba'de-zā yekrān-ı ḳālem-i 'acz-raḳama vādī-i icmāl-i tercüme-i ḥal-i ḥaḳirānemde daḫi (15) [30b] bir miḳdār ruḥşat-ı cevelān virilüb ve bu zerī'a ile nām-ı kem-nām-ı (1) ḥaḳirānem dā'irü's-sene-i enām vü şāyed ed'ıye-i (2) ḥayriyye vü raḥmet-i Şamedāniyye celbine şāyan olur mülāḥazasıyla bi-ṭarīḳü'l-icmāl (3) tercüme-i ḥālim ve ba'zı āşār-ı ḥāme-i perişān 'ālem-i nigāşte-i şaḥīfe-i (4) beyān ḳılınur. Ve bi'llāhi't-tevfik. (5)

Ḥüdāvendigār-ı ma'delet-nişār, cedd-i emced-i şehen-şāh-ı gerdūn-iḳtidār (6) Sultān Aḥmed Ḥān-ı Sāliş ḥazretlerine zamān-ı pür-emān-ı saltanatlarında (7) şadāret-i Dāmād İbrāhīm Paşa'da Muḥammed Kedḫudā ile hem'inān-ı meydān-ı mübāhāt (8) iken 1136 tārīhinde çāvuşbaşıllıḳdan iḫrāz-ı rütbe-i 'ulyā-yı (9) vezāret ve Mekke-i Mükerrreme Şeyḫü'l-ḥaremligi vü eyālet-i Cidde vü Livā-yı Ḥabeş (10) tevcīhiyle ḥaḳkında zūhūr-ı mezīd-i 'ināyet ve ba'de Mışr u Bosna u deryā (11) ḳapudānlığı vü Mora menāşıbıyla devr-i elviye vü eyālet ve Şafiye Sultān (12) binti Sultān Muştafā Ḥān-ı şānī tezevvüciyle kesb-i şān u şöhret (13) ve 71 tārīhinde der-i 'aliyyede müteḳā'id-i ḥuld-ı berīne riḥlet ve Aḳsaray'da(14) müceddiden binā vü iḫyā buyurduḳları mekteb ḥaziresinde ḡunūde-i nişimen-gāh-ı (15) bālā-yı ḡurfe-i cennet olan (Ḳoca Bekir Paşa) merḥūmuñ evlād-ı (16) [31a] keşirü'l-idādından ḥālā devlet-i 'aliyyede mīr-i 'ālem-i ḥāşşa Muḥammed Beg'üñ (1) ḥafīdi olup 'unfuvān-ı şebāb u evān-ı tufūliyyetde Mīr-i mumā-ileyhūñ (2) eşer-i terbiyesiyle perveriş-yafte iken tevfiḳ-i ilāhī birle 1193 (3) tārīhinde Enderūn-ı Hümāyūn'da ḥāne-i kilāra çerāḡ bir efrūhte (4) ve mānend-gū-yı sebük-seyr tıflān rübūde-i çevgān-ı maḥş-ı rüzgār ve gāh (5) muḳtezā-yı ḥālet-i pür-ḡayret-i şebāb ile taẓyī'-i leyl ü nehār olunaraḳ (6) tārīḳ-i mezkūrdan bu an-ı sa'd-iḳtırāna gelinceye ḳadar ḥal-i ṭurfe-mişāl-i (7) ḥaḳirānem bu siyāḳda ḳarār ve bundan böyle zūhūr-ı eltāf-ı ḡaybiyye-i (8) ilāhiyye vü 'ināyet-i bi-ḡāyet-i Şamedāniyyeye dīde-güşā-yı intizār üzere (9) ed'ıye-i devām u beḳā-yı ferr ü şükūh u ḥaşmet-i şehen-şāh-ı hümā ile rabṭü'l-lisān (10) idigüm 'arz u beyān ḥitāmında zāde-i ṭab'-ı rekiküm olan ba'zı türrehāt (11) u hezeyān-ı ḥaḳirānem daḫi keşide-i sımt-ı imlā vü ḥātıme ḳılınur. (12) Ümīddür ki naẓar-ı daḳīḳā-bīn-i mü-şikāf-ı 'ālileri ta'alluḳ iden erbāb-ı kemāl (13) ḳuşūr u küsūr u ta'birāt-ı hezeyān u türrehātum 'afviyle bu ḥaḳiri (14) mesrūr buyuralar. (15)

[31b]

Ġazel (1)

(Mef' ulü/Fā' ilātü/Mefā' ilü/Fā' ilün)

'Anber-şemīm-i zülfi ne dem aşıḳār olur

Fikrim ḥayāl-i ḥāme düşer tār-mār olur (2)

Turkish Studies

İtfâ ider mi sūz-ı dil-i âteşinimi
Gerçi sirişk-i çeşm-i terüm cūy-bār olur (3)

Alma figān u āh-ı dil-i eşk-i çeşmümi
Bād-ı şikeste cām-ı dile inkisār olur (4)

Rāhat-ı piyāde terk iledür māsivāyı da
Eşheb-süvār-ı maṭlab olan bî-ķarār olur (5)

‘Ākif meşāmm-ı cāna gelür būy-ı nūkheti
‘Anber-şemīm-i zülfi ne dem āşikār olur (6)

Diger (7)

(Mef’ ūlü/Fā’ ilātü/Mefā’ ilü/Fā’ ilün)
Derd-i firāk u ḥasreti mehcūr olan bilür
Ķadr-i şafā-yı şıḥḥati rencūr olan bilür (8)

Efsūn-ı çeşm ü ğamze-i ḥūn-rīz nāzını
Cādu-nigāh-ı fitneye meshūr olan bilür (9)

Renc ü ḥumār-ı bāde-i hicrān nidügin
Cām-ı firāk-ı yār ile maḥmūr olan bilür (10)

Zaḥm-ı ḥadeng-i ğadr-ı ‘adüv cāna geçdügin
Tīĝ-i zebān-ı ṭa’ n ile maĝdūr olan [bilür] (11)

Saḥn-ı belā-yı kebkeb-i vārūnı ‘Ākifā
Necm-i sa’ id-i ṭāli’ i mestūr olan bilür (12)

Diger (13)

(Mef’ ūlü/Fā’ ilātü/Mefā’ ilü/Fā’ ilün)
Olduķ kemend-i ‘aşķa esİR ister istemez
Ĝamla vücūdum oldu ḥamİR ister istemez (14)

Burc-ı sa'ide şanma kalur hüsn-i sermedi
Eyler zevâl-i mihr-i münîr ister istemez (15)

Ey yeke-tâz-ı şahın-ı gurûr itdi mi eşer
Âh-ı hadeng ü nâle-i tîr ister istemez (16)

Def' -i kazâ-yı mübreme bir çâre yok gönül
Olduğ zebûn-ı emr-i Kâdir ister istemez (17)

[32a] Olduğ fütâde hufre-i çâh-ı muhabbete (1)

Ey Âkif-i şikeste-zamîr ister istemez (2)

M (3)

Anfen tercüme-i hâli mürûr iden şâ'ir-i nâdide-beyân Vâşif-ı mu'ciz-zebânûñ (4) ism-i kitâbı müfid olarak teberrüken inşâd buyurdıkları târih-i tâm-ı hâtîme-i (5) mecelle-i celîle-i bedî'ü'l-insicâm kılındı. (6)

Târîh (7)

(Mef' ülü/ Mefâ' ilü /Mefâ' ilü/Fe' ülün)

Bu tezkire-i silk-i dürer-bâr-ı nevâdir

Tağdîm-i şehen-şâh-ı cihân olsa sezâdur (8)

Her vech ile şâyeste-i taḥsîn olur elbet

Zîrâ bu nev-âyîn tuḥaf başka edâdur (9)

Her mışra' -ı bercestesi bir naḥl-i leḫâfet

Her beyti birer maḫla' -ı hürşîd-ziyâdur (10)

Her şâḫfesi bir gülşen-i dîvân-ı belâğat

Her bir varaḫı reng-i diger-cilve-nümâdur (11)

Eylerse eger ḫab' -ı dürer-bârına taḫsîn

Şanma sözini Vâşif-ı zârûñ ki riyâdur (12)

Bu ḫulına heb müttefik aşḫâb-ı daḫâyîḫ

Kesb ile degüldür bu saña dâd-ı ḫudâdur (13)

Turkish Studies

‘ Ākif bulalı bu eşerüñ şüret-i itmām (14)
 Tārīhine (Mir’ât-i Şi’r) dinse sezādur (15)
 (1211) İntihā (16)

Sonuç

Mir’at-i Şi’r gibi süslü ve ağır bir dille yazılmış bir tezkirenin muhtasar metnini yayınladığımız bu çalışmayla sözkonusu tezkiredeki şairler hakkında yapılacak çalışmalarda, araştırmacılara kolaylık sağlanması amaçlanmaktadır. Zira bazen tek kelimeyle bir sıfatla geçitirilebilecek olan bir özelliğin dört beş satırlık süslü cümlelerle ifade edildiği Mir’at-i Şi’r’de, şairlerle ilgili asıl önemli olan hususların gözden kaçabilme ihtimali düşünüldüğünde, bu muhtasar nüshanın önemi daha da anlaşılır hale gelmektedir. Çalışmamızda da birkaç kere vurguladığımız gibi bu uzun sıfatların atılmasıyla yazılan yeni metnin sadece şairlerle alakalı önemli yerler vurgulanarak daha kullanışlı hale getirildiği de muhakkaktır. Mir’at-i Şi’r’de bulunan şairlerden büyük çoğunluğunun henüz herhangi bir çalışmaya konu edilmemiş olması muhtasar şeklini yayınladığımız Mir’ât-i Şi’r’i daha da önemli kılmaktadır.

KAYNAKÇA

- DEVELLİOĞLU, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, 24. Baskı, Aydın Kitabevi, Ankara, 2007.
- Enderunlu Mehmet Akif, **Mir’ât-i Şi’r**, Milli Kütüphane Nüshası.
- Enderunlu Mehmet Akif, **Mir’ât-i Şi’r**, İstanbul Üniversitesi Nüshası.
- İNAL, İbnülemin Mahmud Kemal, **Son Asır Türk Şairleri**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, I. Cilt, 1969.
- KARAHAN, Abdülkadir, “Tezkire”, **İslâm Ansiklopedisi İslam Alemi Tarih, Coğrafya, Etnoğrafya ve Bibliyografya Lugati**, 12/1. Cilt, Anadolu Üniv. Güzel Sanatlar Fakültesi, Eskişehir, 1997, s. 226-230.
- KILCI, Mehmet, **Enderunlu Mehmet Akif: Mir’ât-i Şi’r**, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana, 2001.
- Mehmet Süreyya, **Sicill-i Osmânî**, (Haz. Nuri Akbayar, Çev. S. Ali Kahraman), Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 1996.
- Şemseddin Sami, **Kâmûs-ı Türkî**, 13. Baskı, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2004.
- STEINGASS, F., **A Comprehensive Persian-English Dictionary**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2005.
- TOLASA, Harun, “Tezkire”, **Türk Ansiklopedisi**, Cilt XXXI, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., Ankara, 1982, s. 161-163.